

**Міністерство освіти і науки України**

**Луцький національний технічний університет**

(повне найменування вищого навчального закладу)

**Факультет бізнесу та права**

(повне найменування факультету)

**Кафедра підприємництва, торгівлі та логістики**

(повна найменування кафедри)

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА  
ЗА СТУПЕНЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ «МАГІСТР»  
УЧАСТЬ ОРГАНІЗАЦІЙ ГРОМАДЯНСЬКОГО  
СУСПІЛЬСТВА У ПРОЦЕСАХ ФОРМУВАННЯ ТА  
РЕАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В  
ГРОМАДІ**

**спеціальність 281 Публічне управління та адміністрування**

(шифр і назва спеціальності)

**освітня програма «Публічне управління та адміністрування молодіжної  
політики»**

(назва освітньої програми)

**Виконав: здобувач вищої освіти  
Групи ПУА(МП)м-21  
Міщук Максим Олександрович**

(підпис)

**Керівник:  
к.е.н., Войчук Максим Володимирович**

(підпис)

Кваліфікаційну роботу  
допущено до захисту  
«\_\_» \_\_\_\_\_ 2025 р.  
к.е.н., доцент  
Гарант освітньої програми:  
Войчук Максим Володимирович

(підпис)

Луцьк – 2025 року

# ЛУЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет бізнесу та права

Кафедра підприємництва, торгівлі та логістики

Ступінь вищої освіти: магістр

Галузь знань: 28 Публічне управління та адміністрування

Спеціальність: 281 Публічне управління та адміністрування

Освітня програма: Публічне управління та адміністрування молодіжної політики

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

« \_\_\_ » \_\_\_\_\_ 202\_ р.

## З А В Д А Н Н Я НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Міщук Максим Олександрович

(прізвище, ім'я, по батькові)

### 1. Тема кваліфікаційної роботи

Участь організацій громадянського суспільства у процесах формування та реалізації молодіжної політики в громаді

Керівник роботи: к.е.н., доцент Войчук Максим Володимирович

затверджені наказом закладу вищої освіти від «08» січня 2025 р. № 13/01-02

2. Строк подання здобувачем вищої освіти кваліфікаційної роботи « \_\_\_ » \_\_\_\_\_ 2025 р.

3. Вихідні дані до роботи: Вихідними даними до кваліфікаційної роботи є нормативно-правові акти України у сфері молодіжної політики, праці вітчизняних і зарубіжних науковців, стратегічні та програмні документи Луцької міської територіальної громади, матеріали діяльності Молодіжної ради при Луцькій міській раді, статистичні та аналітичні дані, а також матеріали офіційних вебресурсів органів державної влади та місцевого самоврядування.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, що потрібно розробити):

ВСТУП, РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ УЧАСТІ ОРГАНІЗАЦІЙ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У ПРОЦЕСАХ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В ГРОМАДІ, РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В ГРОМАДІ, РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ УЧАСТІ ОРГАНІЗАЦІЙ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У ПРОЦЕСАХ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В ГРОМАДІ (НА ПРИКЛАДІ ЛУЦЬКОЇ МТГ). ВИСНОВКИ. СПИСОК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАНЬ.

5. Перелік графічного матеріалу:

Лист 1. Концептуальні засади дослідження діяльності організацій громадянського суспільства. Лист 2. Теоретичні підходи до визначення місцевої галузевої політики. Лист 3. Методичні аспекти формування та реалізації молодіжної політики в громаді. Лист 4. Нормативно-правове забезпечення молодіжної політики в громаді. Лист 5. Інституційне забезпечення молодіжної політики в громаді (на прикладі Луцької МТГ). Лист 6. Інструменти реалізації молодіжної політики в громаді (на прикладі Луцької МТГ). Лист 7. Діяльність Молодіжної ради при Луцькій міській раді в процесах формування та реалізації молодіжної політики в громаді. Лист 8. Участь ОГС в розробці нормативно-правового забезпечення молодіжної політики в громаді

## 6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис	
		завдання видав	завдання прийняв
<i>Теоретичний розділ</i>	<i>Войчук М. В.</i>		
<i>Аналітичний розділ</i>	<i>Войчук М. В.</i>		
<i>Проектний розділ</i>	<i>Войчук М. В.</i>		
<i>Нормоконтроль</i>	<i>Хомяк Н.В.</i>		

7. Дата видачі завдання 23 вересня 2024 р.

## КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи магістра	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	<i>Обґрунтування теми</i>	<i>до 24.09.2024</i>	
2.	<i>Огляд літератури із досліджуваної проблеми</i>	<i>до 29.10.2024</i>	
3.	<i>Теоретичний розділ</i>	<i>до 07.03.2025</i>	
4.	<i>Аналітичний розділ</i>	<i>до 30.05.2025</i>	
5.	<i>Проектний розділ</i>	<i>до 03.09.2025</i>	
6.	<i>Висновки</i>	<i>до 01.10.2025</i>	
7.	<i>Формування списку джерел посилань</i>	<i>до 08.10.2025</i>	
8.	<i>Формування додатків</i>	<i>до 15.10.2025</i>	
9.	<i>Оформлення ілюстративного матеріалу</i>	<i>до 22.10.2025</i>	
10.	<i>Нормоконтроль</i>	<i>до 01.11.2025</i>	
11.	<i>Інструментальна перевірка на академічний плагіат</i>	<i>до 15.11.2025</i>	
12.	<i>Представлення кваліфікаційної роботи магістра до захисту</i>	<i>до 03.12.2025</i>	

Здобувач вищої освіти

\_\_\_\_\_ (підпис)

Міщук М. О.

(прізвище, ініціали)

Керівник кваліфікаційної роботи

\_\_\_\_\_ (підпис)

Войчук М. В.

(прізвище, ініціали)

## АНОТАЦІЯ

Міщук М. О. Участь організацій громадянського суспільства у процесах формування та реалізації молодіжної політики в громаді. Рукопис.

Кваліфікаційна робота магістра ОП «Публічне управління та адміністрування молодіжної політики» спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування. Луцький національний технічний університет. Луцьк, 2025.

Кваліфікаційна робота магістра складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку джерел посилань, додатків

У роботі досліджено участь організацій громадянського суспільства у формуванні та реалізації молодіжної політики на рівні територіальної громади в умовах децентралізації. Проаналізовано теоретичні підходи до розуміння молодіжної політики як партисипативної сфери публічного управління, а також нормативно-правове забезпечення її реалізації в Україні з урахуванням європейських стандартів. Практичну частину дослідження здійснено на прикладі Луцької міської територіальної громади. У роботі проаналізовано основні інструменти реалізації молодіжної політики, зокрема нормативні, інституційні, фінансові, освітні, інфраструктурні та партнерські механізми, діяльність молодіжних рад і молодіжних центрів, а також практики залучення молоді до процесів ухвалення рішень. Обґрунтовано, що ефективна молодіжна політика на рівні громади можлива за умови поєднання чіткої нормативної бази, інституціоналізованої участі молоді та активної взаємодії з організаціями громадянського суспільства. Зроблено висновок про наявність у Луцької громади потенціалу для подальшого розвитку сучасної молодіжної політики.

Ключові слова: молодіжна політика, територіальна громада, організації громадянського суспільства, участь молоді, місцеве самоврядування, децентралізація, молодіжна рада, молодіжні центри, інструменти реалізації політики, волонтерство, партисипація

## ANNOTATION

Mishchuk M. O. Participation of civil society organisations in the processes of forming and implementing youth policy in the community. Manuscript.

Master's thesis in Public Management and Administration of Youth Policy, speciality 281 Public Management and Administration. Lutsk National Technical University. Lutsk, 2025.

The master's thesis consists of an introduction, three chapters, a conclusion, a list of references, and appendices.

The work examines the role of civil society organisations in shaping and implementing youth policy at the local community level within the context of decentralisation. It analyses theoretical approaches to understanding youth policy as a participatory sphere of public administration, as well as the regulatory and legal framework for its implementation in Ukraine, taking into account European standards. The practical part of the study was carried out using the example of the Lutsk city territorial community. The work analyses the principal instruments for implementing youth policy, including regulatory, institutional, financial, educational, infrastructural, and partnership mechanisms, as well as the activities of youth councils and youth centres, and practices for involving young people in decision-making processes. It is argued that effective youth policy at the community level is possible provided that there is a clear regulatory framework, institutionalised youth participation, and active interaction with civil society organisations. The conclusion is that the Lutsk community has the potential for further development of modern youth policy.

Keywords: youth policy, territorial community, civil society organisations, youth participation, local self-government, decentralisation, youth council, youth centres, policy implementation tools, volunteering, participation

## ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ УЧАСТІ ОРГАНІЗАЦІЙ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У ПРОЦЕСАХ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В ГРОМАДІ	10
1.1. Концептуальні засади дослідження діяльності організацій громадянського суспільства	10
1.2. Теоретичні підходи до визначення місцевої галузевої політики	15
1.3. Методичні аспекти формування та реалізації молодіжної політики в громаді	23
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В ГРОМАДІ	27
2.1. Нормативно-правове забезпечення молодіжної політики в громаді	27
2.2. Інституційне забезпечення молодіжної політики в громаді (на прикладі Луцької МТГ)	31
2.3. Інструменти реалізації молодіжної політики в громаді (на прикладі Луцької МТГ)	37
РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ УЧАСТІ ОРГАНІЗАЦІЙ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У ПРОЦЕСАХ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В ГРОМАДІ (НА ПРИКЛАДІ ЛУЦЬКОЇ МТГ)	41
3.1. Діяльність Молодіжної ради при Луцькій міській раді в процесах формування та реалізації молодіжної політики в громаді	41
3.2. Участь ОГС в розробці нормативно-правового забезпечення молодіжної політики в громаді	50
ВИСНОВКИ	60
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАНЬ	62

## ВСТУП

Сучасний етап розвитку України характеризується глибокими суспільними трансформаціями, зумовленими процесами децентралізації, європейської інтеграції та воєнними викликами. У цих умовах особливої актуальності набуває формування та реалізація ефективної молодіжної політики на рівні територіальних громад. Молодь виступає не лише соціальною групою, що потребує підтримки, а й активним учасником суспільних процесів, потенціалом розвитку громад та важливим ресурсом відновлення й майбутнього країни.

Перехід до децентралізованої моделі управління розширив повноваження органів місцевого самоврядування у сфері молодіжної політики та водночас актуалізував питання залучення до цього процесу організацій громадянського суспільства. Саме громадські організації, молодіжні об'єднання, ініціативні групи та молодіжні ради дедалі частіше виступають посередниками між молоддю та владою, забезпечують представництво інтересів молодих людей, сприяють розвитку молодіжної участі та впровадженню інноваційних підходів до роботи з молоддю на місцевому рівні.

Разом з тим практика реалізації молодіжної політики в громадах засвідчує наявність низки проблем, пов'язаних із недостатньою узгодженістю дій суб'єктів політики, нерівномірним розвитком інституцій молодіжної участі, формальним залученням організацій громадянського суспільства до процесів ухвалення рішень. Це зумовлює потребу у науковому осмисленні ролі ОГС у формуванні та реалізації молодіжної політики, а також у визначенні ефективних механізмів їх участі на рівні територіальної громади.

Питання молодіжної політики та участі громадянського суспільства є предметом уваги вітчизняних і зарубіжних науковців. У наукових дослідженнях розглядаються концепції молодіжної участі, моделі взаємодії молоді й влади, європейські підходи до молодіжної роботи та розвитку молодіжної інфраструктури. Водночас недостатньо систематизованими залишаються

дослідження, присвячені комплексному аналізу участі організацій громадянського суспільства у формуванні та реалізації молодіжної політики саме на рівні територіальних громад, з урахуванням українського контексту децентралізації.

З огляду на це тема магістерської роботи є актуальною та практично значущою, оскільки поєднує теоретичний аналіз молодіжної політики з вивченням реальних механізмів участі громадських організацій у житті громади.

Об'єктом дослідження є процеси формування та реалізації молодіжної політики в територіальній громаді.

Предметом дослідження є участь організацій громадянського суспільства у процесах формування та реалізації молодіжної політики в громаді.

Метою магістерської роботи є дослідження ролі та особливостей участі організацій громадянського суспільства у формуванні та реалізації молодіжної політики на рівні територіальної громади, а також визначення напрямів удосконалення цієї участі.

Для досягнення поставленої мети у роботі передбачено розв'язання таких завдань:

- проаналізувати теоретичні засади дослідження діяльності організацій громадянського суспільства;
- розглянути теоретичні підходи до визначення місцевої галузевої політики;
- охарактеризувати методичні аспекти формування та реалізації молодіжної політики в громаді;
- проаналізувати нормативно-правове та інституційне забезпечення молодіжної політики в громаді;
- дослідити інструменти реалізації молодіжної політики на прикладі Луцької міської територіальної громади;
- проаналізувати діяльність Молодіжної ради та участь організацій громадянського суспільства у формуванні молодіжної політики в Луцькій МТГ.

Методологічну основу дослідження становлять загальнонаукові та спеціальні методи пізнання, зокрема аналіз і синтез, системний та структурно-

функціональний підходи, порівняльний аналіз, а також метод узагальнення.

Практичне значення отриманих результатів полягає в можливості їх використання у діяльності органів місцевого самоврядування, молодіжних рад та організацій громадянського суспільства при розробленні та реалізації програм і стратегій у сфері молодіжної політики на рівні громади.

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку джерел посилань та додатків.

Під час виконання кваліфікаційної роботи магістра було використано інструменти штучного інтелекту для редагування та форматування тексту та генерації контенту виключно як допоміжний засіб для пошуку ідей, уточнення формулювань та опрацювання літератури. Усі твердження, висновки та результати дослідження належать автору та ґрунтуються на власному аналізі, а отримані результати від генеративного ШІ були перевірені на достовірність та відповідність академічній доброчесності.

**РОЗДІЛ 1**  
**ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ УЧАСТІ ОРГАНІЗАЦІЙ**  
**ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА**  
**У ПРОЦЕСАХ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ**  
**МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В ГРОМАДІ**

**1.1. Концептуальні засади дослідження діяльності організацій громадянського суспільства**

У сучасних умовах трансформації системи публічного управління та адміністрування в Україні, зокрема внаслідок децентралізаційної реформи, зростає значущість активної участі інститутів громадянського суспільства у процесах прийняття рішень, що безпосередньо впливають на якість життя громадян. Особливої актуальності набуває проблема участі громадських організацій у розробці та реалізації молодіжної політики в об'єднаних територіальних громадах, адже молодь є рушієм соціального розвитку, інноваційних змін і демократичного оновлення суспільства.

Організації громадянського суспільства (ОГС), як інституціоналізовані форми самоорганізації населення, виконують важливу посередницьку функцію між владою та громадянами. У сфері молодіжної політики вони здатні не лише відображати інтереси та потреби молодих людей, але й генерувати нові соціальні практики, бути ініціаторами змін, реалізовувати соціально значущі проєкти, здійснювати громадський контроль за діяльністю органів місцевого самоврядування.

Однак повноцінна участь ОГС у процесах формування та реалізації молодіжної політики потребує наукового осмислення концептуальних засад їх функціонування, з'ясування особливостей місцевої політики як публічного явища, а також дослідження методичних підходів до реалізації молодіжної політики в умовах громади. Такий комплексний підхід дозволяє визначити

ключові механізми ефективної взаємодії між органами влади, молоддю та громадськими структурами.

Важливо зазначити, що термінологія може дещо відрізнятись (наприклад, «недержавні організації», «некомерційні організації», «третій сектор»), але всі вони стосуються сутності ОГС.

Визначення Л. Саламона є одним з найбільш цитованих і фундаментальних у вивченні третього сектора, визначаючи його за чотирма ключовими характеристиками. Він говорив що організації громадянського суспільства (або, як їх часто називають, некомерційні організації) визначаються як ті, що приватні, тобто інституційно відокремлені від держави; некомерційні, тобто не розподіляють прибуток серед своїх власників або директорів; самоврядні, тобто мають власні внутрішні механізми управління; і формальні, тобто мають інституційну структуру, навіть якщо вона не юридично оформлена [56].

М. Едвардс підкреслює добровільний характер та простір між іншими секторами, фокусуючись на колективній дії та автономності, зокрема, визначаючи громадянське суспільство як сферу добровільної діяльності між сім'єю, державою та ринком, де люди колективно організуються для досягнення спільних цілей, захисту інтересів та вираження цінностей, незалежно від державного примусу або комерційної логіки [45].

Х. Анхейер розширює базові характеристики, додаючи акцент на різноманітність сфер діяльності та фокус на колективному блазі, а саме що організації громадянського суспільства — це недержавні, приватні, але не спрямовані на розподіл прибутку, самоврядні та формально організовані установи, які функціонують у широкому спектрі сфер, від соціальних послуг до адвокації та культурної діяльності, сприяючи колективному благу та задоволенню суспільних потреб [37].

Р. Путнам фокусується на функціональній ролі ОГС у суспільстві, особливо на їхньому внеску в формування соціального капіталу. Хоча Р. Путнам не дає єдиного, короткого «наукового» визначення ОГС, його робота глибоко аналізує їхню роль. Він розглядає ОГС як інститути, що є «джерелами соціального

капіталу», сприяють розвитку довіри, норм взаємності та мереж, які покращують ефективність суспільства шляхом сприяння скоординованим діям [55].

Л. Даймонд акцентує увагу на ролі громадянського суспільства у демократичних процесах, зокрема на його здатності до автономії, контролю за державою та мобілізації громадян. Маючи на увазі що громадянське суспільство – це сфера добровільної асоціації між сім'єю та державою, яка досить автономна, щоб мати можливість чинити опір вторгненню держави та вимагати її підзвітності, а також, яка є джерелом різних форм громадянської участі та мобілізації, що формують та артикулюють інтереси [44].

Ці визначення відображають різні аспекти та функції організацій громадянського суспільства, від їхньої інституційної природи до їхньої ролі у формуванні соціального капіталу та демократії.

Робота Ю. Ханік за 2022 рік «Індекс стійкості організацій громадянського суспільства в країнах перехідного періоду» аналізує стійкість організацій громадянського суспільства (ОГС) у країнах, що переживають економічний і політичний перехідний період. У дослідженні використовується індекс стійкості для оцінки сили та загальної життєздатності ОГС у різних вимірах.

Громадські організації (ГО) – це незалежні інституції, асоціації та організації, створені громадянами для задоволення суспільних потреб та захисту колективних інтересів. Вони відіграють важливу роль у реалізації громадських ініціатив та сприянні залученню громадськості. У країнах, що перебувають у перехідному періоді, стабільність цих організацій є життєво важливою для просування демократичних цінностей та соціальної згуртованості. ГО діють поза контролем держави, що дозволяє їм відстоювати різні інтереси та сприяти загальному розвитку громадянського суспільства [51].

У сучасних демократичних суспільствах організації громадянського суспільства є невід'ємною складовою соціально-політичної структури держави. Вони виконують роль посередників між державою та громадянами, виступаючи платформою для реалізації громадських ініціатив, інтересів різних соціальних груп, а також забезпечують контроль за владою та сприяють формуванню

політичної культури. У цьому контексті дослідження концептуальних засад діяльності ОГС є ключовим для розуміння їхньої ролі у формуванні та реалізації молодіжної політики в громадах.

Громадянське суспільство в науковій традиції трактується як сукупність недержавних, добровільних, самоврядних об'єднань громадян, які діють на основі спільних інтересів і цінностей. Серед класичних теоретиків громадянського суспільства слід відзначити А. де Токвіля, який акцентував увагу на важливості асоціацій для демократії, та А. Грамші, який розглядав громадянське суспільство як сферу ідеологічного впливу, що здатна протистояти державній гегемонії [34].

У сучасних умовах громадянське суспільство визначається як простір соціальної взаємодії, в якому інститути, що не належать до державного або комерційного сектору, організовують активність громадян у межах спільних цілей. Такий підхід підтримують зокрема М. Едвардс і Дж. Фоулі, які наголошують на багатофункціональності ОГС – вони можуть бути як інструментом участі, так і чинником впливу на політичні рішення [46].

Організації громадянського суспільства поділяються на декілька типів: благодійні, правозахисні, екологічні, професійні об'єднання, молодіжні, культурні тощо. У контексті молодіжної політики найбільшу активність проявляють молодіжні та освітні громадські об'єднання, які виконують як представницькі, так і виконавчі функції.

Основними функціями ОГС є:

- двокаційна (представлення та захист інтересів громадян);
- комунікативна (забезпечення зворотного зв'язку між суспільством і владою);
- мобілізаційна (активізація громадської участі);
- соціально-інтеграційна (сприяння соціальній згуртованості);
- освітня (підвищення громадянської свідомості й компетентностей).

Ці функції є критично важливими для реалізації ефективної молодіжної політики, оскільки саме через них відбувається взаємодія молоді з місцевою владою, формуються партнерські відносини та розвиваються механізми участі.

Вивчення діяльності ОГС базується на низці наукових підходів. Зокрема:

– інституційний підхід передбачає аналіз ОГС як соціальних інститутів, що діють у межах нормативно-правового поля та впливають на інші інститути (держава, громада, ринок). Даний підхід дає змогу визначити механізми формалізації участі ОГС у процесах прийняття рішень [5].

– функціональний підхід фокусується на соціальних функціях, які виконують ОГС у суспільстві. Він дозволяє оцінити ефективність їхньої діяльності у сфері молодіжної політики, визначити, наскільки вони сприяють досягненню цілей сталого розвитку громади.

– комунікативний підхід аналізує процеси взаємодії ОГС з іншими суб'єктами соціально-політичного поля. У цьому випадку особлива увага приділяється горизонтальним комунікаціям, партнерству, мережевим формам співпраці.

– партисипативний підхід (від англ. “participation”) розглядає ОГС як інструмент залучення громадян до прийняття рішень, формування політик і реалізації програм. Саме цей підхід є надзвичайно важливим для аналізу участі молоді в політичних процесах громади через інституції громадянського суспільства [33].

У сфері молодіжної політики організації громадянського суспільства виступають не лише виконавцями програм, а й суб'єктами формування політичного порядку денного. Завдяки гнучкій структурі, креативності та тісному зв'язку з молоддю, вони здатні:

- виявляти актуальні проблеми молоді на місцевому рівні;
- формувати пропозиції до органів влади;
- впроваджувати ініціативи у сфері неформальної освіти, волонтерства, зайнятості;

– забезпечувати механізми участі, такі як молодіжні ради, форуми, дебати, громадські слухання.

Відтак, ОГС можна розглядати як каталізатори демократичного розвитку громад, здатні трансформувати молодіжну політику з «згори-донизу» на «знизу-догори».

Одним із важливих аспектів у дослідженні діяльності ОГС є аналіз їхньої взаємодії з органами місцевого самоврядування. Така взаємодія може мати різні форми:

- консультації при ухваленні рішень;
- участь у дорадчих органах (наприклад, молодіжні ради);
- спільна реалізація проєктів;
- фінансова підтримка з боку громади (гранти, конкурсні програми).

На практиці ступінь залучення ОГС до управлінських процесів залежить від низки чинників: правового регулювання, політичної волі, наявності ресурсів, рівня довіри між владою та громадянським суспільством.

Отже, концептуальні засади дослідження діяльності ОГС у сфері молодіжної політики передбачають багаторівневий аналіз цих структур як активних суб'єктів демократичного розвитку громад. Вивчення їх функцій, ролі у формуванні політик, моделей взаємодії з органами влади дозволяє побачити, наскільки важливим є інституційне закріплення участі молоді через громадянське суспільство. Такий підхід створює підґрунтя для ефективного управління, розвитку демократичної культури та залучення молоді до процесів прийняття рішень на місцевому рівні.

## **1.2. Теоретичні підходи до визначення місцевої галузевої політики**

У сучасному політичному дискурсі особливого значення набуває дослідження механізмів формування й реалізації місцевої галузевої політики.

Саме на рівні місцевих громад відбувається реалізація значної частини державної політики, адаптованої до потреб і запитів локальних спільнот. Зокрема, це стосується молодіжної політики, яка має враховувати демографічну структуру, соціальні умови, наявність освітньої, культурної, інфраструктурної бази тощо. Теоретичне осмислення цього процесу вимагає глибокого аналізу підходів до трактування місцевої галузевої політики як явища, що поєднує державне управління, участь громадськості та локальні ініціативи.

Місцева галузева політика є наріжним каменем ефективного публічного управління та адміністрування, оскільки вона виступає стратегічним інструментом для визначення, формування та реалізації пріоритетів розвитку окремих секторів економіки та соціальної сфери в межах конкретної територіальної громади. Цей процес не є однорідним і залежить від безлічі факторів, включаючи специфіку державного устрою, рівень децентралізації та, що найважливіше, роль та можливості місцевих інституцій. У науковій літературі існує розмаїття теоретичних підходів, кожен з яких пропонує унікальну оптику для розуміння складної динаміки формування та впровадження галузевої політики на місцевому рівні.

Місцева галузева політика – це цілеспрямована діяльність органів місцевого самоврядування та інших суб'єктів публічного управління, що здійснюється у визначеній сфері суспільних відносин з урахуванням місцевих особливостей, ресурсних можливостей, потреб населення і стратегічних цілей розвитку території. Вона охоплює такі напрямки як освіта, охорона здоров'я, культура, молодіжна політика, соціальний захист, екологія, інфраструктура тощо.

Місцева політика, за визначенням Б. Гудіна, є «сферою суспільного життя, у якій відбувається вироблення колективних рішень з приводу розподілу ресурсів, цінностей, повноважень» [48]. У цьому контексті, галузева політика розглядається як спеціалізована частина загальної політики, орієнтована на конкретну сферу суспільного буття.

Важливо зазначити, що місцева галузева політика не функціонує ізольовано від загальнодержавної. Вона є водночас об'єктом централізованого регулювання

(через державні стандарти, національні програми тощо) та суб'єктом автономного розвитку, оскільки має враховувати інтереси локальних громад, їхню специфіку й можливості.

У процесі формування та реалізації місцевої політики бере участь широкий спектр суб'єктів, зокрема:

- органи місцевого самоврядування які мають формальні повноваження й ресурси;
- органи виконавчої влади на місцях координують політику з державними програмами;
- громадянське суспільство, зокрема молодіжні організації, ініціативні групи;
- бізнес-сектор що реалізує соціальні проекти, підтримує місцеві ініціативи;
- наукові установи та аналітичні центри забезпечують експертну підтримку;
- ЗМІ впливають на формування громадської думки.

Ефективність місцевої політики значною мірою залежить від того, наскільки узгоджено та скоординовано діють ці актори, а також від рівня їхньої залученості.

До основних принципів місцевої політики, що забезпечують її легітимність, ефективність і сталий розвиток, належать:

- субсидіарність тобто передача повноважень на найнижчий рівень управління, де їх можна реалізувати найбільш ефективно;
- партисипативність, а саме залучення громадськості до всіх етапів вироблення політики;
- прозорість і підзвітність, а саме відкритість рішень, доступність інформації;
- комплексність, тобто узгодженість між різними секторальними політиками;
- інклюзивність, врахування інтересів усіх соціальних груп, у тому числі молоді.

Молодіжна політика, як складова місцевої галузевої політики, має міжсекторальний характер, оскільки охоплює елементи освіти, культури, спорту, зайнятості, охорони здоров'я, соціального захисту. Її ефективне функціонування можливе лише за умови взаємодії між усіма дотичними галузями.

Основні завдання місцевої молодіжної політики включають:

- підтримку молодіжних ініціатив;
- розвиток молодіжної інфраструктури;
- сприяння громадській участі молоді;
- підтримку підприємницьких, освітніх і волонтерських програм;
- профілактику соціальних ризиків (безробіття, девіантна поведінка).

У науковій літературі можна виділити кілька підходів до аналізу й визначення місцевої галузевої політики, кожен з яких дозволяє по-своєму осмислити механізми її формування, акторів, принципи й цілі.

Інституційний підхід до місцевої галузевої політики зосереджується на ролі та впливі наявних формальних та неформальних правил, процедур і організацій, що функціонують на місцевому рівні. Згідно з цим підходом, ефективність та сталість галузевої політики безпосередньо залежать від якості та прозорості інституційного середовища. Формальні інститути включають законодавчі акти, нормативно-правові документи, статuti місцевих органів влади, бюджетні процедури, регламенти роботи комунальних підприємств та установ. Наприклад, наявність чітких процедур громадських слухань, відкритості рішень сесій місцевих рад, прозорих тендерних закупівель, все це є проявами формальних інститутів, які регулюють процес формування та реалізації політики.

Водночас, неформальні інститути, хоч і не закріплені офіційно, відіграють не менш, а іноді й більш значущу роль. До них належать усталені традиції взаємодії між різними акторами, неформальні домовленості, культурні особливості, норми поведінки, рівень довіри між стейкхолдерами та навіть неписані правила етикету у спілкуванні між представниками влади, бізнесу та громади. Наприклад, якщо у громаді є усталена традиція активної участі громадян у обговоренні важливих питань, це сприятиме більшій інклюзивності

та легітимності розроблених політик. І навпаки, закритість та кулуарність прийняття рішень, навіть за наявності формальних процедур, можуть підірвати довіру та ефективність політики.

Як зазначає Національний інститут стратегічних досліджень у своїй праці «Децентралізація і формування політики регіонального розвитку в Україні» [27], саме інституційне середовище є тим фундаментом, на якому будується вся система публічного управління. Він акцентує увагу на тому, що навіть найдосконаліші стратегії та програми залишатимуться лише на папері, якщо відсутні дієві механізми їх реалізації, належна звітність та контроль, а також культура відповідальності та прозорості. Отже, для розробки та впровадження успішної місцевої галузевої політики необхідно не тільки розробляти якісні стратегії, а й дбати про формування сильного та сприятливого інституційного середовища. Це включає в себе не тільки удосконалення законодавчої бази, а й розвиток громадянського суспільства, підвищення інституційної спроможності місцевих органів влади та формування культури доброчесності.

Функціональний підхід зосереджується на цілях і функціях політики, визначаючи її ефективність через результативність та соціальний ефект. У межах цього підходу місцева політика розглядається як інструмент задоволення конкретних потреб громади в окремій сфері.

У випадку молодіжної політики функціональний підхід дозволяє оцінити:

- рівень зайнятості молоді;
- охоплення освітніми й культурними програмами;
- доступ до молодіжної інфраструктури;
- ступінь участі молоді в управлінні громадою.

Тобто місцева галузева політика має бути спрямована не просто на виконання формальних зобов'язань, а на досягнення реальних змін у якості життя населення.

Партисипативний (учасницький) підхід передбачає широке залучення громадян до процесів формування, реалізації та оцінки політики. Цей підхід актуалізує важливість діалогу між владою та громадськістю, розвиток

механізмів прямої демократії, таких як громадські обговорення, консультації, петиції, молодіжні ради.

У межах цього підходу місцева молодіжна політика розглядається не лише як об'єкт управлінських рішень, а як динамічний процес, у якому молодь виступає суб'єктом змін. Саме через активну участь молоді в розробці програм, проектів і рішень реалізується принцип «політики знизу».

Комунікативний підхід підкреслює значення взаємодії між різними суб'єктами політики через процеси обміну інформацією, діалогу, співпраці. Політика тут постає як сфера символічного виробництва, в якій відбувається конструювання змісту, цілей і легітимності владних рішень.

У контексті місцевої галузевої політики це означає важливість формування публічного простору для обговорення, поширення інформації про політичні ініціативи, активізацію громадської свідомості.

Мережевий підхід розглядає формування політики як результат взаємодії численних акторів – влади, бізнесу, громадських організацій, експертного середовища. В умовах децентралізації цей підхід особливо актуальний, оскільки дозволяє враховувати багаторівневу природу управління.

Молодіжна політика в такому підході розглядається як поле для співпраці між:

- молодіжними громадськими організаціями;
- місцевою владою;
- освітніми установами;
- культурними інституціями;
- медіа та соціальними мережами.

Завдяки цьому формується політична мережа, здатна забезпечити ефективну імплементацію стратегічних рішень.

З позицій неоінституціоналізму, місцева галузева політика є значно складнішим явищем, ніж просто набір правил. Вона розглядається як динамічний результат взаємодії різних груп інтересів, які активно впливають на процес прийняття рішень. Ці групи включають в себе широкий спектр акторів: місцеві

органи влади, представники бізнесу (великого, середнього та малого), громадські організації, наукові установи, профспілки, а також окремі громадяни та їх об'єднання. Кожна з цих груп має свої унікальні цілі, пріоритети та ресурси, які вона прагне реалізувати через механізми формування політики.

Наприклад, представники бізнесу можуть лобювати спрощення дозвільних процедур, зниження податків або створення сприятливих умов для інвестицій у певному секторі. Громадські організації, зі свого боку, можуть виступати за захист навколишнього середовища, розвиток соціальних послуг, підвищення прозорості врядування або забезпечення рівних можливостей. Органи місцевої влади прагнуть збалансувати ці інтереси, враховуючи при цьому довгострокові стратегічні цілі розвитку громади та наявні ресурси.

Центральною в неоінституціоналізмі є концепція «публічної цінності». Ця концепція, популяризована такими дослідниками, як М. Мур [52] та С. Осборн [54], переносить фокус з традиційного уявлення про ефективність управління (тобто виконання завдань з мінімальними витратами) на створення цінності для громадян. Це означає, що політика має формуватися не просто відповідно до формальних процедур, а з урахуванням реальних потреб та очікувань громадян. Публічна цінність створюється тоді, коли діяльність публічного сектору призводить до реальних, відчутних покращень у житті людей – будь то покращення якості освіти, доступу до медичних послуг, розвиток інфраструктури, підвищення безпеки або збереження культурної спадщини.

Таким чином, у контексті неоінституціоналізму, процес формування місцевої галузевої політики стає своєрідним переговорним процесом, де різні зацікавлені сторони прагнуть досягти компромісу, який би максимально відповідав інтересам громади. Це вимагає від органів місцевої влади не тільки адміністративних навичок, а й здатності до ведення діалогу, медіації, формування коаліцій та ефективної комунікації з усіма стейкхолдерами. Важливість залучення зацікавлених сторін на всіх етапах циклу політики – від її формування та до реалізації та оцінки – є ключовим аспектом для забезпечення легітимності та успішності політики.

Теорія багаторівневого врядування (ТБВ, англ. Multi-Level Governance) є особливо актуальною для розуміння місцевої галузевої політики в сучасному світі, де взаємозв'язок між різними рівнями управління стає дедалі складнішим. Цей підхід підкреслює необхідність ефективної координації між різними рівнями влади – національним (державним), регіональним та місцевим – при розробці та реалізації галузевої політики. Він відходить від традиційного ієрархічного розуміння управління, де рішення приймаються зверху вниз, і натомість пропонує мережеву модель, де взаємодія відбувається як по вертикалі, так і по горизонталі.

В рамках ТБВ місцева галузева політика не може бути ізольованою від ширшого контексту. Рішення, прийняті на національному рівні (наприклад, щодо податкової політики, державних стандартів у освіті чи охороні здоров'я), безпосередньо впливають на можливості та пріоритети місцевих громад. Аналогічно, регіональні стратегії розвитку можуть визначати певні рамки для місцевих ініціатив. Водночас, місцеві громади, володіючи знанням про унікальні потреби та можливості на своїй території, можуть пропонувати інноваційні рішення та адаптувати загальнонаціональні політики до локальних умов.

Особливо актуальною теорія ТБВ стає в умовах європейської інтеграції, що є ключовим аспектом для України. Як зазначають Баче і Фліндерс у своїй праці «Багаторівневе управління та європейська інтеграція» [38], процеси гармонізації законодавства, адаптації стандартів та імплементації політик Європейського Союзу (ЄС) вимагають тісної співпраці між усіма рівнями управління. Наприклад, впровадження європейських екологічних стандартів вимагає не тільки змін на національному рівні, а й конкретних дій на місцевому – від управління відходами до моніторингу якості повітря та води. Місцеві органи влади стають ключовими акторами у процесі інтеграції, оскільки вони безпосередньо взаємодіють з громадянами та відповідають за практичне впровадження європейських норм та підходів.

У контексті європейської інтеграції, місцева галузева політика стає не просто набором локальних рішень, а частиною ширшої архітектури управління,

яка прагне до синергії та узгодженості між різними рівнями. Це вимагає від місцевих органів влади не тільки знання національного законодавства, а й розуміння європейських директив, стандартів та практик, а також здатності ефективно взаємодіяти з центральними органами влади та європейськими інституціями.

Місцева галузева політика є складним, багатовимірним явищем, яке охоплює систему взаємодії між владою, громадянським суспільством та іншими акторами з метою задоволення суспільних потреб у певній сфері. Її ефективність визначається застосуванням комплексного підходу, що поєднує інституційний, функціональний, комунікативний, мережевий і партисипативний виміри.

У контексті молодіжної політики важливо, щоб вона не лише формально реалізовувалася через програми та проєкти, а й будувалася на засадах реального залучення молоді до прийняття рішень. Це вимагає розвитку ефективної моделі партнерства між місцевою владою, громадянським суспільством і молодими людьми як суб'єктами локального розвитку.

Загалом, успішність реалізації місцевих галузевих політик залежить від здатності територіальних громад не просто адаптувати теоретичні моделі до практичних умов, а й творчо їх застосовувати, враховуючи унікальний соціально-економічний, культурний та політичний контекст. Це вимагає постійного навчання, інновацій, готовності до експериментів та відкритості до діалогу з усіма зацікавленими сторонами.

### **1.3. Методичні аспекти формування та реалізації молодіжної політики в громаді**

Молодіжна політика посідає важливе місце у системі публічного управління, оскільки молодь виступає не лише окремою соціально-демографічною групою, а й стратегічним ресурсом розвитку держави та територіальних громад. Саме молоде покоління є носієм інноваційного

потенціалу, джерелом соціальних змін і активним учасником демократичних процесів, що неодноразово підкреслюється у працях українських дослідників молодіжної політики [14]. В умовах децентралізації влади та реформування системи місцевого самоврядування в Україні особливої актуальності набуває питання формування та реалізації молодіжної політики на рівні територіальних громад, де безпосередньо відбувається взаємодія органів влади, молоді та інститутів громадянського суспільства [2].

У межах даного дослідження увага зосереджується на методичних аспектах реалізації молодіжної політики, які охоплюють сукупність принципів, підходів, процедур та інструментів, що забезпечують системність і результативність управлінських рішень у молодіжній сфері. Як зазначає О. Яременко, ефективна молодіжна політика неможлива без чіткого методичного підґрунтя, яке дозволяє поєднати стратегічні цілі з практичними механізмами їх реалізації на місцевому рівні [36].

Ефективне формування та реалізація молодіжної політики в умовах децентралізації потребує комплексного методичного підходу, що поєднує нормативно-правові, інституційні, управлінські та комунікаційні механізми. Особливу роль у цьому процесі відіграють організації громадянського суспільства, які виступають посередниками між молоддю та органами місцевого самоврядування, репрезентують інтереси різних груп молоді та сприяють розвитку діалогу у громаді. У документах Ради Європи наголошується, що саме участь громадянського суспільства є ключовою передумовою формування інклюзивної та сталої молодіжної політики [41].

Методичне забезпечення молодіжної політики доцільно визначати як сукупність принципів, методів і процедур, що регулюють взаємодію суб'єктів молодіжної політики: органів державної влади та місцевого самоврядування, молоді, молодіжних працівників, організацій громадянського суспільства та освітніх інституцій. У наукових дослідженнях підкреслюється, що методична база молодіжної політики повинна бути гнучкою та адаптивною, орієнтованою

на реальні потреби молоді, а не лише на формальне виконання програмних документів [28].

Відповідно до Закону України «Про основні засади молодіжної політики», молодіжна політика визначається як система дій та заходів, спрямованих на створення умов для всебічного розвитку молоді, реалізації її потенціалу та активної участі у суспільному житті [8]. Методична складова в цьому контексті передбачає формування алгоритмів ухвалення рішень, процедур залучення молоді до управлінських процесів та інструментів співпраці між владою і громадянським суспільством.

Важливим теоретичним підґрунтям дослідження є концепція демократії участі, відповідно до якої громадяни, зокрема молодь, залучаються не лише до виборчих процесів, а й до розроблення, реалізації та оцінювання публічної політики. Як зазначає Ю. Хабермас, участь громадян у публічному дискурсі є основою легітимності демократичних рішень [49]. У межах цієї моделі організації громадянського суспільства забезпечують структуроване представництво інтересів молоді та сприяють формуванню її громадянської активності.

Методичні аспекти формування молодіжної політики в громаді ґрунтуються на чинній нормативно-правовій базі України, зокрема Законах України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про звернення громадян», постановах Кабінету Міністрів України щодо реалізації Державної цільової соціальної програми «Молодь України», а також положеннях про молодіжні консультативно-дорадчі органи. Важливим орієнтиром виступає також Європейська хартія участі молоді в місцевому та регіональному житті, яка визначає принципи активної участі молоді у прийнятті рішень на локальному рівні.

На практиці територіальні громади розробляють власні молодіжні стратегії та програми, що визначають пріоритети розвитку молоді та конкретні механізми її залучення до управління громадою. Такі документи слугують основою для

формування локальних методичних рекомендацій, які деталізують форми участі молоді та організацій громадянського суспільства у процесах прийняття рішень.

Організації громадянського суспільства відіграють ключову роль у формуванні та реалізації локальної молодіжної політики, оскільки сприяють розвитку громадянських компетентностей молоді, здійснюють адвокацію її інтересів та беруть участь у реалізації соціально значущих ініціатив. Як зазначається у дослідженнях Програми розвитку ООН, участь громадських організацій у молодіжній політиці підвищує ефективність програм та рівень довіри до органів влади.

Участь ОГС у молодіжній політиці здійснюється через різноманітні механізми: інструменти демократії участі, консультативно-дорадчі органи, публічні консультації, інструменти електронної демократії та партнерські форми співпраці. Зокрема, бюджет участі розглядається як один із найефективніших інструментів залучення молоді до прийняття рішень та розвитку місцевих ініціатив [57].

Важливою складовою методичного забезпечення є оцінювання та моніторинг ефективності молодіжної політики, що передбачає аналіз виконання програмних показників, оцінку впливу реалізованих заходів та проведення соціологічних досліджень. У цьому процесі організації громадянського суспільства виступають незалежними суб'єктами моніторингу, забезпечуючи об'єктивність оцінювання та підзвітність влади молоді.

Підсумовуючи, слід зазначити, що методичне забезпечення формування та реалізації молодіжної політики на рівні громади є ключовим чинником її ефективності. Поєднання науково обґрунтованих підходів, нормативно-правових механізмів та активної участі організацій громадянського суспільства створює передумови для формування сталої та інклюзивної молодіжної політики, орієнтованої на реальні потреби молоді та розвиток громади.

## РОЗДІЛ 2

### ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В ГРОМАДІ

#### 2.1. Нормативно-правове забезпечення молодіжної політики в громаді

Нормативно-правове забезпечення молодіжної політики на рівні територіальної громади формується як складна багаторівнева система, що поєднує норми конституційного права, спеціальне галузеве законодавство, державні стратегічні документи, а також локальні програми та регламенти органів місцевого самоврядування. В умовах децентралізації та розширення повноважень громад саме нормативно-правова база визначає можливості реального забезпечення прав молоді, створення умов для її розвитку та залучення до процесів ухвалення управлінських рішень [13]. У цьому контексті молодь розглядається не лише як об'єкт соціальної політики, а як активний суб'єкт місцевого розвитку та демократичних перетворень, що зумовлює підвищені вимоги до якості правового регулювання молодіжної сфери.

Нормативно-правове забезпечення виступає фундаментальною передумовою ефективної реалізації молодіжної політики в територіальних громадах. Саме через систему правових норм і підзаконних актів визначаються принципи, механізми та інструменти взаємодії між молоддю, органами місцевого самоврядування та організаціями громадянського суспільства. За останні роки законодавство України у сфері молодіжної політики зазнало суттєвих трансформацій, що пов'язано як із процесами децентралізації, так і з орієнтацією на європейські стандарти участі молоді, розвитку молодіжної роботи та інституційного закріплення молодіжної політики.

Нормативно-правова підтримка молодіжної політики на рівні громади базується на поєднанні декількох взаємопов'язаних елементів. По-перше, це правові засади, визначені національними законами та державними стратегіями у

сфері молоді. По-друге, це інструменти практичної реалізації, до яких належать місцеві плани дій, програми, молодіжні центри, а також правила фінансування та моніторингу. По-третє, це управлінські механізми, що забезпечують інституціоналізацію участі молоді, зокрема через діяльність молодіжних рад, консультативно-дорадчих органів та застосування партисипативних підходів у плануванні. У наукових дослідженнях неодноразово наголошується, що наявність нормативної бази сама по собі не гарантує ефективності молодіжної політики, якщо вона не супроводжується належним впровадженням, фінансуванням і чітким розподілом відповідальності між суб'єктами.

Базовим нормативним актом, який визначає загальні засади формування та реалізації молодіжної політики в Україні, є Конституція України, що закріплює основні права і свободи людини та громадянина, зокрема право на освіту, працю, участь у культурному й політичному житті [10]. Спеціальним системоутворюючим документом у цій сфері виступає Закон України «Про основні засади молодіжної політики», який визначає молодіжну політику як міжгалузеву сферу державної діяльності, що охоплює питання освіти, зайнятості, культури, охорони здоров'я, громадянської участі, безпеки та інклюзії.

Зазначений Закон заклав якісно нові підходи до розуміння та реалізації молодіжної політики, зокрема визначив ключові поняття, механізми її впровадження та інститути, важливі для місцевого рівня. Серед них особливе значення мають молодіжні ради та інститут молодіжних працівників. Водночас у законі закріплено принципи, що безпосередньо впливають на діяльність територіальних громад: партисипативність, яка передбачає участь молоді у формуванні рішень; децентралізація та субсидіарність, відповідно до яких громада виступає первинним рівнем реалізації молодіжної політики; міжсекторальність, що забезпечує взаємодію органів влади з громадським сектором, бізнесом та освітніми інституціями; науково-експертна обґрунтованість управлінських рішень.

Таким чином, державне законодавство формує рамкові умови, у межах яких територіальні громади розробляють власні стратегії, програми та локальні

нормативні акти у сфері молодіжної політики. Наукові дослідження підтверджують, що саме місцевий рівень є найбільш ефективним для реалізації молодіжної політики, оскільки громади мають можливість враховувати реальні потреби локальних молодіжних груп та специфіку соціально-економічного розвитку відповідної території.

Важливу роль у нормативно-правовому забезпеченні молодіжної політики відіграють стратегічні документи державного та наднаціонального рівнів. Зокрема, Національна молодіжна стратегія до 2030 року визначає ключові пріоритети розвитку молоді, серед яких безпека, здоров'я, спроможність та інтегрованість у суспільне життя [30]. Значущим орієнтиром для громад також є Європейська хартія участі молоді в місцевому та регіональному житті Ради Європи, яка закріплює стандарти залучення молодих людей до процесів ухвалення рішень на локальному рівні.

У структурі нормативно-правових документів Луцької міської територіальної громади центральне місце займає Стратегія реалізації молодіжної політики до 2027 року. Цей документ визначає стратегічні цілі, пріоритети та механізми реалізації молодіжної політики, а також коло суб'єктів, відповідальних за її впровадження. У матеріалах громади підкреслюється, що зазначена Стратегія є першим комплексним документом, який системно окреслює напрями розвитку молодіжної сфери та виконує роль довгострокового орієнтира для управлінських рішень [15].

Стратегія реалізації молодіжної політики має кроссекторальний характер і охоплює сфери освіти, культури, спорту, охорони здоров'я, економіки та соціального захисту. Такий підхід відповідає рекомендаціям Європейського Союзу та Ради Європи, які розглядають молодіжну політику як складову ширшої соціальної та регіональної політики [47]. Важливо, що Стратегія молодіжної політики Луцької громади узгоджена зі Стратегією розвитку Луцької міської територіальної громади до 2030 року, де молодь визначена одним із ключових суб'єктів розвитку громади [17].

Практичним інструментом реалізації Стратегії виступає Програма реалізації молодіжної політики, у якій визначено відповідальних виконавців, терміни реалізації та обсяги фінансування. Програма передбачає фінансову підтримку молодіжних громадських організацій, розвиток громадянської активності, профорієнтаційні заходи, інформаційні кампанії, підтримку підприємницьких ініціатив і волонтерського руху. Наукові дослідження свідчать, що саме такі інструменти прямої підтримки є найбільш ефективними для стимулювання участі молоді у розвитку громади.

У нормативній базі Луцької міської територіальної громади закріплено функціонування ключових інституцій молодіжної політики, зокрема Луцького міського молодіжного центру, Волинського обласного молодіжного центру та Молодіжної ради при Луцькій міській раді. Створення та діяльність цих інституцій свідчить про практичну реалізацію державних законодавчих норм на місцевому рівні та забезпечує реальні механізми участі молоді у місцевому самоврядуванні.

Порівняльний аналіз нормативно-правових засад молодіжної політики Луцької міської територіальної громади з європейськими практиками дає підстави стверджувати, що локальні документи загалом відповідають сучасним європейським підходам. Європейська молодіжна політика базується на принципах партисипативності, субсидіарності, міжсекторальності та рівності можливостей, що закріплено у документах Ради Європи та Європейського Союзу. У цьому контексті Луцька громада демонструє достатній рівень відповідності зазначеним стандартам, зокрема через інституціоналізацію участі молоді та розвиток молодіжної інфраструктури.

Одним із ключових європейських підходів є інституціоналізована участь молоді у процесах ухвалення рішень. У цьому контексті Луцька громада демонструє відповідність стандартам Ради Європи, оскільки у Стратегії реалізації молодіжної політики та програмних документах передбачено механізми консультацій з молоддю, діяльність Молодіжної ради та залучення молодіжних громадських організацій до робочих груп і стратегічного

планування. Європейські дослідники наголошують, що участь молоді має бути закріплена на нормативному рівні, а не мати декларативний характер [39].

Іншим важливим європейським орієнтиром є розвиток молодіжної інфраструктури та молодіжної роботи. У країнах ЄС молодіжні центри виконують функції просторів неформальної освіти, соціальної інтеграції та громадянської активності, що рекомендовано Радою Європи [42]. Аналіз нормативної бази Луцької громади свідчить про рух у цьому ж напрямі, оскільки молодіжні центри визначені ключовими партнерами у реалізації стратегічних завдань.

Таким чином, нормативно-правове забезпечення молодіжної політики Луцької міської територіальної громади є комплексним, структурованим та таким, що відповідає як національним, так і європейським стандартам. Поєднання стратегічних документів, програм та інституційних механізмів створює умови для активної участі молоді у житті громади, розвитку громадянських компетентностей та підтримки молодіжних ініціатив. Приклад Луцької громади демонструє, що за наявності чіткої нормативної бази та партнерської взаємодії між владою, молодіжними радами та організаціями громадянського суспільства можливо сформувати ефективну модель реалізації сучасної молодіжної політики.

## **2.2. Інституційне забезпечення молодіжної політики в громаді (на прикладі Луцької МТГ)**

Луцьк реалізує молодіжну політику через офіційну муніципальну Стратегію до 2027 року, що базується на процесах участі та узгоджується з національною політикою, з визначеними органами, процедурами моніторингу та щорічної оцінки. Академічні аналізи рекомендують концептуальні інституційні моделі (правові, організаційні, програмні, комунікаційні, фінансові компоненти), наголошують на міжвідомчій координації та партнерстві з громадянським

суспільством, а також виявляють повторювані обмеження (фінансування, обмежена участь, тиск воєнного часу), які обмежують ефективність.

Інституційне забезпечення молодіжної політики являє собою сукупність органів, установ, організацій, а також нормативно закріплених механізмів їхньої взаємодії, які забезпечують формування, реалізацію та оцінювання політики стосовно молоді. На місцевому рівні, зокрема в Луцькій міській територіальній громаді, цей аспект набуває ключового значення для перетворення загальнодержавних нормативно-правових засад на конкретні практичні дії.

Правовою основою інституційного забезпечення є Закон України «Про основні засади молодіжної політики», який передбачає створення відповідних органів місцевого самоврядування та залучення дорадчих структур і громадського сектору. Розгляд прикладних документів Луцької МТГ дозволяє детально проаналізувати тривірневу систему цього забезпечення.

Молодіжна політика Луцька формалізована через прийняту на місцевому рівні Стратегію розвитку молоді до 2027 року, яка визначає цілі, пріоритетні напрямки та інституційні обов'язки; Стратегія чітко узгоджується з документами національної молодіжної політики та ширшою стратегією розвитку міста, а також документує процес участі, що використовувався під час розробки. У Стратегії названо муніципальних учасників (наприклад, Департамент молоді та спорту), консультативні механізми та партнерські організації, а також згадується використання опитування «Індекс благополуччя молоді» як емпіричного внеску для пріоритетів та програмування. На національному нормативному рівні нещодавні національні реформи та Закон України про основні засади молодіжної політики сформували правовий контекст, на який посилаються під час розробки місцевих заходів, наголошуючи на участі молоді, інфраструктурі та фінансуванні як ключових напрямках. Ці комбіновані рівні створюють формальну архітектуру, яка легітимізує дії та визначає ролі для впровадження в територіальній громаді Луцька. Ключові місцеві інструменти, зазначені в Стратегії: розвиток молоді (до 2027 року), щорічний графік моніторингу та оцінки (починаючи з 2025 року), використання показників на основі опитувань

(Індекс добробуту молоді 2020 та 2023 років) для визначення пріоритетів та міжгалузевий зв'язок зі стратегією розвитку міста.

Національний вплив: Стратегія використовує національну молодіжну стратегію та закон 2021 року як орієнтир для таких пріоритетів, як безпека, участь, економічні можливості та молодіжна інфраструктура.

Правовий та адміністративний вплив такий що Стратегія формалізує обов'язки департаментів та визначає консультативні механізми для участі молоді, вбудовуючи місцеву практику в національну політичну архітектуру [27].

Центральну роль у системі інституційного забезпечення молодіжної політики Луцької МТГ займає Департамент молоді та спорту Луцької міської ради. Департамент є основним виконавчим органом міської ради, підконтрольним міській раді та підпорядкованим її виконавчому комітету та міському голові. Важливою інституційною характеристикою є його правонаступність від попередніх структур (управління з питань фізичної культури та спорту та відділу у справах сім'ї та молоді), що свідчить про консолідацію функцій.

Згідно з Положенням [18], Департамент забезпечує реалізацію державної політики у сферах молоді, фізичної культури та спорту, виконуючи функції координації, планування та фінансового забезпечення. Зокрема, у його структурі передбачена централізована бухгалтерія, що є необхідною інституційною ланкою для фінансового контролю та реалізації бюджетних програм (таких як Програма волонтерства чи Молодіжна програма).

Інституційна структура Департаменту складається з профільних відділів, кожен з яких має чітко визначені повноваження: Відділ молодіжної політики є безпосередньою інституцією, відповідальною за розробку та впровадження заходів молодіжної політики. Його Положення [19] закріплює функцію прямої координації роботи з молодіжними громадськими організаціями та установами. Відділ фізичної культури та спорту й спеціалізований, він є невід'ємною частиною інституційного забезпечення молодіжної політики. Його діяльність

(регулювання спортивної та фізкультурно-оздоровчої роботи) прямо корелює з цілями молодіжної політики у сфері здоров'я та дозвілля.

Інституційне забезпечення включає і персональний склад, чії функції формалізовані у посадових інструкціях. Це гарантує належну виконавську дисципліну та функціональність системи. Начальник відділу молодіжної політики виступає ключовим суб'єктом управління. Його посадова інструкція передбачає функції організації роботи відділу, контролю за виконанням програм, підготовку проєктів розпорядчих документів та представництво відділу у відносинах з іншими органами та громадськістю. Це забезпечує ефективне використання ресурсів та комунікацію. Головний спеціаліст відділу виконує оперативні та технічні функції, включаючи підготовку інформаційно-статистичної та аналітичної інформації, розгляд звернень громадян та підготовку пропозицій до проєктів розпорядчих документів, що є важливим елементом моніторингу та зворотного зв'язку в інституційній системі. Таким чином, посадові інструкції деталізують повноваження, перетворюючи загальні функції відділу на конкретні дії, що підтверджує функціональність інституційної структури.

Сучасна молодіжна політика не може бути реалізована лише органами влади. Мережеві інституції та партнерство виступають необхідним доповненням для розширення охоплення та підвищення ефективності політики, до інституційного забезпечення також належать:

– консультативно-дорадчі органи такі як молодіжна рада при Луцькій міській раді: Згідно зі Стратегією, молодіжна рада є важливою інституцією, що активно діє та долучається до розробки стратегій, програм та інших документів. Вона є ключовим інструментом громадської участі та інституційного консультування, забезпечуючи представництво інтересів молоді у процесі прийняття рішень,

– комунальна установа «Молодіжний центр Волині», це ключовий простір для розвитку молодіжної роботи який забезпечує проведення тренінгів, семінарів, воркшопів; надання приміщень для ініціативних груп та

молодіжних ГО; організацію культурно-освітніх заходів; функціонування програми підготовки молодіжних працівників.

Освітні та молодіжні центри: співпраця з ЛНТУ та ВНУ дозволяє охопити студентську молодь. КУ «Волинський обласний молодіжний центр» та Молодіжний центр ЛНТУ є інституціями, що забезпечують простір та кадри для реалізації заходів.

Громадські організації Луцької громади: залучення організацій, як ГО «Молодіжна платформа», ГО «Альянс нової генерації» та благодійних фондів, є інституційним механізмом аутсорсингу та співфінансування. Ці суб'єкти беруть участь у реалізації заходів, передбачених Програмою волонтерства та іншими цільовими програмами, розширюючи інституційний вплив ОМС. Відіграють важливу роль у реалізації молодіжних ініціатив. Завдяки грантовим конкурсам від міської ради та міжнародних донорів ГО отримують ресурси для проведення проєктів у сфері освіти, культури, волонтерства та екології.

Спеціалізовані органи: залучення управління патрульної поліції, управління соціальних служб та Волинського обласного центру зайнятості забезпечує інституційну підтримку в соціальних та безпекових аспектах політики.

Молодіжний бюджет участі. Луцька громада запровадила інструмент, що дозволяє молодим людям безпосередньо впливати на розподіл частини міського бюджету. У 2022–2024 рр. через нього було реалізовано десятки молодіжних проєктів – від облаштування громадських просторів до освітніх платформ.

Інституційне забезпечення є одним із ключових чинників успіху молодіжної політики у громадах. Приклад Луцької МТГ демонструє, що завдяки ефективній взаємодії органів влади, молодіжних рад, центрів та громадських організацій можливо сформувати дієву систему, яка дозволяє молоді реалізовувати свій потенціал і брати участь у розвитку громади. Подальший розвиток цієї системи має ґрунтуватися на професіоналізації молодіжної роботи, розширенні фінансових інструментів та гармонізації з європейськими моделями інституційної підтримки молоді.

Науковці, які досліджують молодіжну політику, пропонують кілька додаткових структур, які можна використовувати для аналізу інституційної підтримки: описові/концептуальні моделі, які розкладають інституційну підтримку на правові, організаційні, програмні, комунікативні та фінансові компоненти; структури інституціоналізації та розвитку потенціалу, що зосереджені на взаємодії між громадськістю та об'єднаннями; та призму партисипативного врядування, яка наголошує на молоді як на суб'єктах, так і на агентах політики. Ці структури надають інструменти для оцінки того, чи мають місцеві домовленості необхідні компоненти для сталого впровадження та інклюзії.

Концептуальна модель інституційної підтримки (компонентний підхід), аналіз правової бази, організаційного середовища, програмних та цільових документів, інформаційно-комунікаційних систем, механізмів фінансування та людського потенціалу – корисно для зіставлення елементів Стратегії Луцька з необхідними компонентами системи [1].

Структура інституціоналізації і потенціалу громадських об'єднань: оцінка правового та інституційного визнання молодіжних об'єднань, форм прямої/непрямої підтримки та якості правил партнерства між державою та громадянським суспільством – застосовна для оцінки того, як Луцьк формалізує ролі та інструменти підтримки громадських організацій та молодіжних рад.

Приціл партисипативного управління та залучення молоді, виміряйте глибину та широту участі молоді (представництво молодіжної ради, охоплення маргіналізованої молоді, механізми обговорення та спільного виробництва) що безпосередньо стосується акценту міста на партисипативній розробці законопроектів та консультативних органах [35].

Підхід до розробки політики, що базується на моніторингу, навчанні та доказах, використання повторюваних індексів (наприклад, Індекс добробуту молоді) та запланованих оцінок для замикання циклу зворотного зв'язку між результатами та коригуванням стратегії, це вже вбудовано в графік моніторингу міста і є практичною аналітичною віссю.

Інституційне забезпечення молодіжної політики в Луцькій МТГ є багаторівневою та мережевою системою. Вона має чітко вертикальну структуру, де Департамент молоді та спорту є головним виконавцем, а Відділ молодіжної політики його функціональним підрозділом. Ця вертикаль посилюється горизонтальною взаємодією з численними неурядовими, освітніми та спеціалізованими інституціями.

Наявність деталізованих Положень та Посадових інструкцій свідчить про високий рівень формалізації та впорядкованості інституційної структури, що є необхідною умовою для ефективного виконання Стратегії реалізації молодіжної політики та програмних цілей громади.

### **2.3. Інструменти реалізації молодіжної політики в громаді (на прикладі Луцької МТГ)**

Інструментальне поле реалізації молодіжної політики охоплює сукупність різнорівневих механізмів – правових, організаційних, фінансових, інформаційних, освітніх та соціально-педагогічних, за допомогою яких задекларовані у стратегічних документах цілі переходять у площину практичної діяльності. Саме на цьому рівні відбувається перевірка життєздатності молодіжної політики, адже наявність стратегій і програм сама по собі ще не гарантує реального впливу на розвиток молодіжного середовища. У наукових дослідженнях соціальної та молодіжної політики наголошується, що саме інструментальний рівень визначає реальну спроможність політики впливати на соціальний розвиток громади, забезпечуючи зв'язок між стратегічним плануванням і повсякденною управлінською практикою [12].

У Луцькій міській територіальній громаді система інструментів реалізації молодіжної політики має чітке нормативне та програмне закріплення. Вона сформована у межах Стратегії реалізації молодіжної політики до 2027 року та Програми реалізації молодіжної політики на 2024–2028 роки, які визначають

перелік інструментів, відповідальних виконавців та механізми їх практичного застосування. Аналіз зазначених документів дає підстави стверджувати, що громада використовує як традиційні інструменти роботи з молоддю (грантову підтримку, діяльність Молодіжної ради, функціонування молодіжних центрів), так і більш інноваційні механізми, зокрема волонтерські хаби та цифрові платформи.

Ключове місце у системі інструментів займають нормативно-правові акти та інституції, створені для їх реалізації. Йдеться про рішення міської ради, положення про консультації з громадськістю, положення про Молодіжну раду, а також діяльність Департаменту молоді та спорту, комунальних молодіжних центрів і консультативно-дорадчих органів. Стратегічні документи громади закріплюють за Департаментом молоді та спорту функцію координатора та ініціатора розвитку молодіжної інфраструктури, а Молодіжна рада виступає інституційним механізмом залучення молоді до процесів прийняття рішень [20]. Такий підхід узгоджується з рекомендаціями Ради Європи щодо інституціоналізації участі молоді та забезпечення сталості молодіжної політики.

Водночас у науковій літературі наголошується, що ефективність інституційних інструментів залежить не лише від їх формального створення, а й від реального обсягу повноважень, наявності фінансових ресурсів та професійної спроможності кадрів. Дослідження проблем інституціоналізації молодіжної політики в Україні засвідчують, що без належного ресурсного забезпечення інституції участі молоді ризикують залишатися декларативними [6]. У Луцькій міській територіальній громаді ці чинники частково врегульовані через закріплення бюджетних видатків і деталізацію функціональних обов'язків відповідальних структур у програмних документах.

Важливу роль у реалізації молодіжної політики відіграють фінансові інструменти, які включають конкурсне фінансування молодіжних ініціатив, гранти, премії та фінансування заходів і молодіжної інфраструктури. Програма реалізації молодіжної політики Луцької МТГ передбачає фінансування у розмірі понад 14 млн грн упродовж 2024–2028 років, що дозволяє щорічно підтримувати

не менше 25 ініціатив молодіжних та громадських організацій. Українські дослідження фінансових механізмів молодіжної політики підтверджують ефективність конкурсного підходу в умовах децентралізації [3], що узгоджується з практиками Європейського Союзу у межах програм підтримки молоді, зокрема “Erasmus+” [7].

Поряд із фінансовими механізмами важливе місце займають інструменти громадської участі, зокрема публічні консультації, громадські обговорення, молодіжні форуми, стажування молоді в органах місцевого самоврядування та діяльність Молодіжної ради. У програмних документах Луцької громади зафіксовано регулярне залучення молоді до розроблення стратегічних рішень. Такий підхід відповідає класичній моделі «сходів участі», відповідно до якої молоді люди поступово переходять від пасивної участі до реального партнерства у прийнятті рішень [50].

Окрему групу інструментів становлять освітні та неформальні механізми, спрямовані на розвиток компетентностей молоді. У Луцькій МТГ реалізуються тренінгові програми з проєктного менеджменту, лідерства, підприємництва та волонтерського менеджменту. Роль неформальної освіти як складової молодіжної політики закріплена у національному законодавстві [9], а також підкреслюється у європейських документах, які розглядають її як інструмент формування активного громадянства та демократичної культури [40].

Вагомим елементом інструментарію є інфраструктурні механізми, насамперед молодіжні центри та хаби. У Луцькій громаді функціонує Луцький міський молодіжний центр, який виконує роль простору неформальної освіти, соціальної інтеграції та підтримки молодіжних ініціатив. Європейські дослідження молодіжної роботи підтверджують, що такі інституції відіграють ключову роль у розвитку соціальних і громадянських компетентностей молоді [43].

Серед сучасних інструментів молодіжної політики особливе місце посідають цифрові механізми. Луцька громада використовує міський чат-бот, цифрові платформи для волонтерів, офіційний вебсайт і соціальні мережі для

комунікації з молоддю. Актуальність цифрових інструментів у сфері публічної політики підтверджується державними програмами цифровізації та профільними дослідженнями.

Не менш важливими є механізми моніторингу та оцінювання, які забезпечують адаптивність і прозорість молодіжної політики. У Луцькій МТГ здійснюється щорічне оцінювання виконання Стратегії, використовуються результати Індексу благополуччя молоді та соціологічні опитування. Міжнародні стандарти, зокрема рекомендації ОЕСР, наголошують на необхідності використання доказових підходів для підвищення якості публічної політики [53].

Завершальну групу інструментів становлять партнерські механізми, що передбачають співпрацю органів місцевого самоврядування з громадськими організаціями, освітніми установами, бізнесом та міжнародними програмами. Дослідження партнерства у сфері молодіжної політики підтверджують, що саме міжсекторальна взаємодія дозволяє розширювати можливості для молоді та забезпечувати сталість локальних політик [4].

### РОЗДІЛ 3

## ОСОБЛИВОСТІ УЧАСТІ ОРГАНІЗАЦІЙ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У ПРОЦЕСАХ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В ГРОМАДІ (НА ПРИКЛАДІ ЛУЦЬКОЇ МТГ)

### 3.1. Діяльність Молодіжної ради при Луцькій міській раді в процесах формування та реалізації молодіжної політики в громаді

У сучасних умовах реформування системи публічного управління, посилення ролі місцевого самоврядування та розвитку демократичних практик участі громадян особливої актуальності набуває питання залучення молоді до формування та реалізації молодіжної політики на рівні територіальної громади. Молодь у громадах дедалі частіше розглядається не лише як соціально - демографічна група, що потребує підтримки, але як стратегічний ресурс розвитку, здатний продукувати інновації, формувати соціальний капітал, сприяти суспільній згуртованості та посилювати стійкість місцевих спільнот. У цьому контексті практична реалізація принципу «нічого для молоді без молоді» передбачає інституційні механізми включення молодих людей у процеси прийняття рішень, публічного планування та оцінювання місцевих програм. Одним із найбільш поширених таких механізмів на рівні громад є молодіжні ради – консультативно-дорадчі органи, які забезпечують комунікаційний місток між молоддю, органами місцевого самоврядування та громадським сектором.

У Луцькій міській територіальній громаді функції такого інструменту участі виконує Молодіжна рада при Луцькій міській раді. На офіційному ресурсі Департаменту молоді та спорту Луцької міської ради Молодіжна рада визначається як консультативно-дорадчий, представницький орган з питань молодіжної політики, який функціонує при Луцькій міській раді та взаємодіє з профільним департаментом [29]. Важливість Молодіжної ради в архітектурі

локальної молодіжної політики пов'язана з тим, що вона інституціоналізує участь молоді в місцевому самоврядуванні та створює практичні умови для діалогу і співпраці в межах громади.

Нормативно-правовою основою діяльності Молодіжної ради є законодавство України та локальні акти Луцької міської ради. Зокрема, Регламент Луцької міської ради (стаття 64) фіксує, що Молодіжна рада є молодіжним консультативно-дорадчим органом, утвореним з метою залучення молоді до формування та реалізації молодіжної політики й питань, що стосуються молоді [22]. Така регламентація має принципове значення, адже надає молодіжній участі не епізодичний, а системний характер: консультації та рекомендації молоді перетворюються на частину управлінського циклу (аналіз потреб, планування, ухвалення рішень, реалізація, моніторинг і корекція). Водночас правова рамка підкреслює, що Молодіжна рада має дорадчий статус і не є органом, який підміняє представницьку демократію, натомість її функція підсилювати якість рішень завдяки участі, експертизі та зворотному зв'язку від молоді.

Додатковим нормативним фундаментом є Положення про Молодіжну раду при Луцькій міській раді. Положення визначає базові характеристики органу: Молодіжна рада – це консультативно-дорадчий та представницький орган, покликаний залучати молодь до формування і реалізації молодіжної політики у Луцькій міській територіальній громаді та сприяти взаємодії виконавчих органів самоврядування й молоді [21]. Крім того, документ прямо прив'язує діяльність Ради до ширших демократичних стандартів – зокрема згадує переглянуту Європейську хартію про участь молоді у місцевому та регіональному житті як одну з рамок, на яку орієнтується Рада. Це дозволяє інтерпретувати діяльність Молодіжної ради не лише як локальну ініціативу, а як впровадження європейської логіки «участь молоді», де молоді люди включаються у вирішення питань громади через інституційні, проектні та консультаційні механізми.

Відповідно до Положення, Молодіжна рада у своїй діяльності керується принципами верховенства права, законності, гласності, добровільності,

недискримінації, відкритості, відповідальності та інклюзивності. Такі принципи не є декларативними – вони задають критерії оцінки роботи Ради: наскільки відкриті її засідання, чи рівний доступ до участі мають різні групи молоді, чи забезпечується прозорість ухвалених рекомендацій, чи враховується інклюзія (зокрема доступність участі для молоді з різним соціальним досвідом). У практичній площині ці принципи проявляються через відкритість інформації про засідання, публікацію протоколів та комунікацію з молодіжною аудиторією.

Положення також деталізує завдання Молодіжної ради. Серед них – сприяння реалізації права молоді на участь у формуванні та реалізації молодіжної політики на рівні громади; моніторинг і оцінка ефективності реалізації молодіжної політики; аналіз соціальних процесів у молодіжному середовищі; визначення пріоритетних напрямів молодіжної політики; участь у розробленні проєктів нормативно-правових актів, спрямованих на реалізацію молодіжної політики; підготовка рекомендацій і пропозицій для виконавчих органів міської ради; залучення молоді до місцевого самоврядування та створення системи молодіжного самоврядування в громаді; поширення волонтерського руху; систематичне інформування громадськості про діяльність і рішення Ради. У сукупності це формує широкий функціонал – від консультативно-аналітичного до проєктного й комунікаційного, що відповідає сучасному баченню молодіжних рад як інституцій, здатних не лише радити, а й ініціювати, координувати та супроводжувати молодіжні процеси.

Важливим етапом інституційного оновлення Молодіжної ради є затвердження Положення в новій редакції рішенням Луцької міської ради. У публікації Луцькради зазначено, що Положення було затверджене депутатами 31.01.2024 у зв'язку із завершенням строку повноважень Молодіжної ради попереднього скликання [24]. Цей факт свідчить про безперервність функціонування інституту та циклічність оновлення представництва, що є важливим для легітимності молодіжної участі. Поновлення нормативної бази також можна розглядати як реакцію на зміну контексту (військовий стан, нові потреби молоді, зростання волонтерських практик, запит на інклюзивні простори

та психосоціальної підтримки) і як крок до модернізації механізмів молодіжного самоврядування.

У лютому 2024 року відбулося установче засідання Молодіжної ради нового складу. За повідомленням Луцької міської ради, Молодіжна рада визначається як консультативно-дорадчий представницький орган, покликаний залучати молодь до формування та реалізації молодіжної політики та сприяти взаємодії виконавчих органів самоврядування і молоді громади. Додатково Департамент молоді та спорту інформував про проведення установчого засідання 22.02.2024 і підкреслював, що до діяльності залучаються 30 активних молодих людей. Таким чином, інституційний запуск нового складу не обмежився формальністю – він супроводжувався публічною комунікацією, що є важливою умовою довіри та впізнаваності органу серед молоді Луцької МТГ.

Організаційні параметри діяльності Молодіжної ради доповнюються управлінською логікою взаємодії з профільним підрозділом міської ради. Положення визначає, що координацію діяльності (у тому числі забезпечення приміщенням для засідань та створення умов для роботи) здійснює департамент молоді та спорту Луцької міської ради. Ця норма має дві сторони: з одного боку, вона забезпечує інституційні ресурси (організаційна підтримка, можливість комунікації з виконавчою владою), з іншого – вимагає збереження автономності Молодіжної ради як представницької платформи молоді. Баланс автономії й підтримки є ключовим для того, щоб Молодіжна рада не перетворилася на формальне доповнення до департаменту, а зберігала власну позицію та спроможність формувати порядок денний.

Практичний вимір діяльності Молодіжної ради доцільно аналізувати через її процедури, форми роботи та зміст ухвалених рішень, зафіксованих у протоколах засідань. Публікація протоколів є важливою ознакою прозорості та підзвітності: вона дозволяє відстежувати тематику, інтенсивність роботи, структуру обговорень та характер ухвалених рішень. Наприклад, у протоколі засідання від 16.07.2024 зафіксовано участь 19 членів та членкинь (у тому числі онлайн), що демонструє використання гібридних форм участі як адаптацію до

сучасних умов. У цьому ж протоколі відображено інституційний розвиток Ради, зокрема формування і уточнення роботи постійних комісій, що є важливим механізмом розподілу функцій і підвищення керованості органу; у рішенні засідання відображено результати голосування (за, проти, утрималися) [23]. Наявність процедурного голосування в протоколах важлива для легітимності внутрішніх рішень та дисципліни органу: комісійна структура і голосування формують малу демократію всередині Ради, що водночас є практикою громадянської освіти для її учасників.

Зміст протоколів також показує орієнтацію Ради на комунікаційний та проектний компоненти. Так, у пункті «Різне» протоколу 16.07.2024 зафіксовано інформацію про актуальні можливості для членів та членкинь, плани на найближчий період та потенційні партнерства, а також згадано роботу над ребрендингом соціальних мереж Молодіжної ради. Це відображає розуміння того, що сучасна молодіжна участь потребує ефективної комунікації: без активної присутності у цифрових каналах молодіжна рада ризикує бути невидимою для своєї цільової аудиторії. Ребрендинг сторінок і посилення інформаційної роботи – це не лише питання іміджу, а й інструмент залучення молоді, прозорості та підзвітності, що прямо корелює з принципом систематичного інформування громадськості, закріпленим у Положенні.

А також, протокол засідання від 25.11.2024 містить важливі маркери розширення партнерств і представництва. Зокрема, зафіксовано, що голова Молодіжної ради представляла Молодіжну раду у Молдові на міжнародному заході проєкті “NGO Forum: Civil Society for European”, а також згадано ідею «шкільного бюджету участі» і пропозиції щодо нетворкінгових подій. Це свідчить про вихід діяльності Ради за рамки суто локальних дискусій, міжнародні та міжрегіональні контакти можуть підсилювати компетентності членів Ради, розширювати доступ до інструментів та практик (наприклад, участь у форумах молодіжних рад), а також підвищувати репутаційний капітал громади. Одночасно ідея «шкільного бюджету участі» є прикладом інтеграції молодіжної політики з інструментами партисипативної демократії, механізму, який у

багатьох громадах використовується для залучення мешканців до розподілу частини публічних коштів і може бути адаптований до молодіжного середовища через шкільні проєкти та учнівське самоврядування.

Розглядаючи діяльність Молодіжної ради в ширшому контексті формування та реалізації молодіжної політики, доцільно виокремити кілька системних функцій, які вона виконує в Луцькій МТГ. По-перше, це функція представництва та артикуляції інтересів молоді. Молодіжна рада створює канал, через який молодіжне середовище може формулювати запити й пропозиції до органів місцевого самоврядування. Регламентна норма про те, що Молодіжна рада утворюється для залучення молоді до формування та реалізації молодіжної політики, у практиці означає організовані обговорення, підготовку рекомендацій, участь у консультаціях, комунікацію з департаментами. По-друге, це консультативно-аналітична функція. Положення прямо передбачає вивчення стану виконання актів, що стосуються молоді, моніторинг та оцінку ефективності молодіжної політики, аналіз і прогнозування процесів у молодіжному середовищі, визначення пріоритетів. По-третє, це проєктна та ініціативна функція. Молодіжна рада не обмежується консультаціями – вона може ініціювати проєкти, партнерства, інформаційні кампанії, заходи громадянської освіти та волонтерські активності, що видно з тематик протоколів (розвиток самоврядування в закладах, ребрендинг комунікації, нетворкінги, бюджет участі) [11]. По-четверте, це комунікаційна і медіаційна функція. Рада виступає майданчиком узгодження позицій між різними групами молоді (учнівство, студентство, молоді працівники, активісти), а також між молоддю і владою.

У теоретичному плані діяльність Молодіжної ради можна інтерпретувати через підходи партисипативної демократії та управлінських моделей, де ефективність політики залежить від взаємодії державних і недержавних акторів. У межах цих підходів молодіжна рада стає елементом спільного виробництва політики, молодь не просто висловлює думки, а бере участь у підготовці рішень і їх реалізації. Участь Молодіжної ради у розробленні проєктів нормативно-

правових актів і підготовці висновків щодо проєктів актів міської ради, передбачена Положенням, є прямим прикладом такої логіки. Водночас консультативність означає, що вплив Ради на кінцеве рішення опосередкований, якість впливу залежить від інституційної культури влади, рівня довіри, аргументованості рекомендацій та спроможності Ради бути послідовною у відстоюванні позицій.

Важливим результатом функціонування Молодіжної ради є формування у громаді практик громадянської участі та накопичення соціального капіталу. Соціальний капітал у сучасних дослідженнях часто пов'язують із довірою, мережами взаємодії та нормами співпраці. Молодіжна рада сприяє розбудові горизонтальних зв'язків між молодими людьми та організаціями, а також вертикальних зв'язків між молоддю і владою. Наприклад, комунікація щодо можливостей, партнерств, участі у форумах та міжнародних проєктах одночасно формує мережі і підвищує «компетентнісний капітал» молоді – уміння працювати з проєктами, комунікувати, адвокатувати ідеї, організовувати події. Звідси випливає, що Молодіжна рада виконує роль своєрідної «школи громадянської активності» та інкубатора майбутніх лідерів громади.

Підсумовуючи діяльність Молодіжної ради як інструменту реалізації молодіжної політики, доцільно виділити декілька напрямів, які виявляються як у нормативних документах, так і в протокольних практиках. Перший напрям – залучення молоді до місцевого самоврядування. Положення прямо говорить про залучення молоді до місцевого самоврядування та створення системи молодіжного самоврядування в громаді. Практично це означає, що молодь через Раду набуває досвіду процедур, регламентів, голосувань, участі у робочих форматах і консультаціях, а також виробляє компетентності взаємодії з виконавчими органами. Другий напрям – розвиток молодіжної інфраструктури та середовища можливостей, молодіжні простори та центри створюють середовище, в якому молодіжна рада може проводити консультації, зустрічі, заходи, громадянську освіту, а також забезпечувати інклюзивність і доступність участі. Третій напрям – підтримка волонтерства і соціальної згуртованості.

Положення передбачає поширення серед молоді волонтерського руху, що в умовах сучасної України є одним із ключових механізмів мобілізації молоді для підтримки громади. Четвертий напрям – комунікація та інформування. Систематичне інформування громадськості про діяльність і рішення доповнюється практичними кроками з ребрендингу соціальних мереж, що підвищує відкритість та залученість.

Успішність діяльності Молодіжної ради в значній мірі залежить від поєднання інституційних умов і активності самих членів. З інституційного боку важливими є наявність оновленого Положення та підтримка організації роботи з боку департаменту, визнання Молодіжної ради в Регламенті міської ради, публічність і відкритість функціонування (протоколи, комунікація). З боку молоді критичними є спроможність до самоорганізації (комісійна структура, процедурні рішення), вміння формувати порядок денний і перетворювати ідеї на проекти, а також розвиток партнерств (у тому числі участь у форумах і міжнародних подіях).

Окремо варто підкреслити, що діяльність Молодіжної ради має не лише внутрішньомолодіжний ефект, але й впливає на управлінську культуру громади. Коли молодіжні рекомендації систематично розглядаються виконавчими органами, формується практика зворотного зв'язку та публічної підзвітності. Положення навіть передбачає, що Молодіжна рада аналізує врахування міською радою її пропозицій та рекомендацій, тобто закладає механізм оцінювання результативності дорадчої участі. Це важлива саморефлексивна норма, вона дозволяє Раді не лише продукувати рекомендації, а й вимірювати ефект, виявляти бар'єри, формулювати кроки для посилення інституційного впливу.

Разом із тим, аналіз діяльності Молодіжної ради потребує й критичного погляду, адже консультативний статус має обмеження. Рішення Ради мають рекомендаційний характер, і вплив на кінцеві управлінські рішення залежить від політичної волі, адміністративної спроможності та готовності органів влади сприймати молодь як партнера. Тому ефективність Молодіжної ради доцільно оцінювати не лише за кількістю засідань чи ухвалених протокольних рішень, а

за здатністю трансформувати молодіжні ініціативи в реальні управлінські практики: врахування пропозицій у програмах, поява нових інструментів участі (наприклад, шкільний бюджет участі), розвиток інституційної співпраці, залучення ресурсів на молодіжні проекти. Певні сигнали такої трансформації вже простежуються у протоколах та публічній комунікації (ідеї щодо розвитку самоврядування в навчальних закладах, участь у форумах, міжнародне представництво), але для повної оцінки потрібні додаткові емпіричні дані (наприклад, порівняння рекомендацій і фактичних рішень міської ради, оцінка реалізованих ініціатив, опитування молоді щодо впізнаваності Ради).

Попри зазначені обмеження, діяльність Молодіжної ради при Луцькій міській раді можна оцінити як важливу складову системи формування та реалізації молодіжної політики в Луцькій МТГ. Вона інституційно закріплена в локальних нормативних актах, має визначені принципи та завдання, забезпечується організаційною координацією з боку профільного департаменту, веде протоколи засідань та формує порядок денний, який відповідає актуальним викликам і можливостям молоді. Рада поєднує консультативну, аналітичну, комунікаційну та проектну функції, сприяє розвитку громадянської активності та соціального капіталу, а також створює умови для формування кадрового та лідерського потенціалу громади.

Таким чином, Молодіжна рада при Луцькій міській раді є дієвим механізмом участі молоді та організацій громадянського суспільства у процесах формування та реалізації молодіжної політики в громаді. Її діяльність у Луцькій МТГ демонструє тенденцію до переходу від формального «консультування» до більш змістовної участі молоді в управлінському циклі – через вироблення рекомендацій, розвиток партнерств, ініціювання інструментів участі, посилення комунікації та інституційне навчання. У практичному вимірі це сприяє демократизації місцевого управління та підвищує адаптивність молодіжної політики до потреб молодого покоління.

### **3.2. Участь ОГС в розробці нормативно-правового забезпечення молодіжної політики в громаді**

Нормативно-правове забезпечення молодіжної політики на рівні територіальної громади є базовою умовою її дієвості, передбачуваності та підзвітності. Без чітко визначених правил, процедур, програмних документів, механізмів фінансування та інструментів участі молодіжна політика ризикує залишатися набором окремих заходів, не пов'язаних єдиною логікою цілей і результатів. У сучасних умовах децентралізації молодіжна політика значною мірою приземляється на рівень громад, саме органи місцевого самоврядування формують пріоритети, затверджують місцеві програми, визначають уповноважені підрозділи та процедури взаємодії з молоддю. Водночас у демократичних моделях врядування молодіжна політика не може бути монологом влади, оскільки молодь і організації громадянського суспільства (ОГС) виступають не лише адресатами, а й співтворцями політики. Це означає, що ОГС у молодіжній сфері беруть участь у нормотворчих процесах, ініціюють теми, подають пропозиції, виступають експертами й комунікаторами, а також здійснюють громадський контроль за виконанням ухвалених рішень.

У науковій традиції участь громадськості у виробленні публічної політики розглядається як важливий компонент партисипативної демократії, який підвищує легітимність рішень і знижує ризик паперових програм, відірваних від реальних потреб. Зокрема, О. Скрипнюк підкреслює, що громадянське суспільство є каналом зворотного зв'язку й корекції державної та місцевої політики відповідно до суспільних потреб [32]. У свою чергу, А. Колодій наголошує на ролі громадянського суспільства у формуванні соціального капіталу та демократичних практик, що прямо пов'язано з якістю місцевого врядування та участю громади у прийнятті рішень [11]. У контексті молодіжної політики це набуває особливого значення, адже молодь є соціально динамічною групою, а її потреби, ризики та можливості змінюються швидко: без активної

комунікації з молодіжними середовищами місцеві нормативні акти часто запізнюються або не потрапляють у «точку» актуальності.

Нормативно-правова рамка участі ОГС у формуванні молодіжної політики складається з державних законів та підзаконних актів, а також локальних рішень Луцької міської ради (ЛМР) і виконавчого комітету. На загальнодержавному рівні основу становлять Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» та Закон України «Про основні засади молодіжної політики». На рівні процедур участі громадськості важливою є постанова Кабінету Міністрів України від 03.11.2010 № 996 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» [31], яка визначає підходи та форми консультацій із громадськістю (публічні обговорення та вивчення громадської думки тощо). Навіть якщо в громадах діють власні локальні порядки, вони, як правило, узгоджуються з загальними принципами цієї постанови або прямо посилаються на неї як на рамковий документ.

Для Луцької МТГ специфічно важливим є факт інституціоналізації електронних консультацій. Рішенням виконавчого комітету Луцької міської ради від 20.03.2019 № 172-1 було затверджено Положення про електронні консультації та опитування в місті Луцьку, а також визначено організаційні кроки (створення розділу на сайті, модерація порталу тощо) [25]. Сам факт існування такого локального Положення має суттєве значення для участі ОГС у нормотворенні, адже цифрові консультації забезпечують ширшу доступність участі, можливість подання письмових пропозицій, фіксацію позицій і прозоріший облік результатів. В умовах воєнного стану і загального зростання значення онлайн-каналів, цей інструмент стає не просто опцією, а реальним механізмом участі. Зокрема, Луцька міська рада прямо вказувала на можливість обговорення проєктів рішень із використанням платформи електронної демократії e-dem.ua та розділу «Електронні консультації з громадськістю». Показово, що така практика застосовувалась не лише щодо «молодіжних» питань, а й для стратегічно важливих документів громади (наприклад, проєкту бюджету), що свідчить про сталість консультаційної культури.

Змістовно участь організацій громадянського суспільства у нормативно-правовому забезпеченні молодіжної політики в Луцькій МТГ проявляється на кількох рівнях: рівень програмних документів (місцеві програми та стратегії); рівень процедур та інструментів участі (порядки консультацій, е-консультації, платформи обговорень, робочі групи); рівень окремих рішень і змін до них (коригування програм, ресурсне забезпечення, продовження термінів дії, уточнення заходів); рівень моніторингу й оцінки (зворотний зв'язок, оцінювання виконання, адвокація змін). Для якісного аналізу важливо розглядати не лише те, що влада щось ухвалила, а й як ОГС включаються в цикл: від ініціювання до контролю реалізації.

Визначальним програмним документом молодіжної політики Луцької МТГ у новітній період є Програма реалізації молодіжної політики у Луцькій міській територіальній громаді на 2024–2027 роки, затверджена рішенням Луцької міської ради від 20.12.2023 № 54/5. Сам факт ухвалення цільової програми означає перехід від ситуативних активностей до більш системного підходу, програма зазвичай містить мету, завдання, напрями, перелік заходів, відповідальних виконавців і ресурси. Участь ОГС у таких програмах зазвичай реалізується через консультації до ухвалення документа, подання пропозицій до переліку заходів і визначення цільових груп, а також через реалізацію частини заходів як партнери, виконавці (наприклад, у форматі спільних проєктів, тренінгів, волонтерських ініціатив, комунікаційних кампаній). Те, що програма мала стадію попередньої підготовки у вигляді проєкту, теж важливо для розуміння процесу, перед затвердженням програму презентують, обговорюють, узгоджують і доопрацьовують. Такі проєктні стадії є тим вікном можливостей, де участь ОГС має найбільшу ефективність: саме до ухвалення документа можна впливати на цілі, заходи, індикатори та ресурси.

Показовою для аналізу є не лише поява програми, а й її подальша життєдіяльність, у 2025 році до програми вносилися зміни. З точки зору участі громадянського суспільства, саме періодичні зміни до програм є одним із головних індикаторів того, що програма не «мертва», а адаптується. Для ОГС це

створює інституційну можливість повторного входу в політичний цикл, подавати пропозиції щодо уточнення напрямів, відстоювати включення окремих заходів або коригування їх формату, аргументувати необхідність ресурсів для актуальних викликів (наприклад, психосоціальна підтримка молоді, інтеграція ВПО, розвиток волонтерства, молодіжне підприємництво, безпечні простори). У програмно-цільовому управлінні зміни й продовження термінів дії – це також інструмент забезпечення безперервності політики: молодіжні процеси не вкладаються в короткі горизонти, і їх логічно планувати довше, ніж один бюджетний рік.

Участь ОГС у розробці нормативно-правового забезпечення молодіжної політики проявляється також через інструменти консультацій і публічних обговорень, які створюють практичну можливість впливу на документи. ЛМР системно застосовує форми публічного обговорення, що видно з повідомлень на офіційному сайті: зокрема, в повідомленнях про обговорення проєкту бюджету громади ЛМР прямо посилалася на рамковий Порядок консультацій та на локальне Положення про електронні консультації і опитування, а також вказувала на можливість попереднього обговорення з використанням платформи e-dem.ua. Це має значення і для молодіжної політики, оскільки бюджетні рішення безпосередньо визначають ресурсне забезпечення програм, а отже – можливості фінансування молодіжних ініціатив, проєктів і закладів. Участь ОГС у бюджетних обговореннях дає змогу піднімати питання достатності фінансування молодіжних програм, аргументувати доцільність підтримки молодіжної інфраструктури, конкурсних механізмів, волонтерських та освітніх активностей.

На практиці консультаційна інфраструктура в Луцьку включає і використання платформи електронної демократії [consult.e-dem.ua](http://consult.e-dem.ua), на яку ЛМР посилається як на канал подання пропозицій під час обговорення проєктів рішень. Хоча наведений приклад стосується іншої тематики (правила благоустрою), він показує універсальність процедури: пропозиції та зауваження можуть подаватися як у письмовій формі, так і через платформу е-демократії.

Для молодіжної політики це означає наявність вже відпрацьованого механізму, який ОГС можуть використовувати для подачі пропозицій до проєктів рішень (наприклад, програм, положень, порядків фінансування), фіксації позицій і підвищення прозорості консультацій.

З точки зору ролі організацій громадянського суспільства, у нормотворенні молодіжної політики можна виділити кілька ключових функцій. Перша – адвокаційна, ОГС формулюють проблеми молоді й виносять їх у публічний порядок денний. Це може бути адвокація розвитку молодіжних центрів/просторів, підтримки молодіжної роботи, програм зайнятості, підтримки вразливих груп молоді, розширення можливостей неформальної освіти тощо. Друга – експертна, багато молодіжних ОГС мають фахову компетентність (проєктний менеджмент, тренінги, молодіжна робота, комунікації), тому вони можуть пропонувати не лише що зробити, а й як зробити, з реалістичними механізмами та індикаторами. Третя – комунікаційна, ОГС часто краще, ніж формальні інституції, комунікують із молоддю, мають довіру аудиторії й здатні швидко збирати зворотний зв'язок (опитування, фокус-групи, зустрічі). Четверта – виконавча або партнерська, у межах програм частину заходів громада реалізує в партнерстві з громадським сектором, який стає співвиконавцем, модератором або організатором. П'ята – контрольна, громадськість оцінює, як виконуються програми та чи відповідають результати задекларованим цілям.

У цьому контексті важливою є й інституційна присутність молодіжних представницьких структур. Молодіжні ради можуть ініціювати пропозиції до програм, участь у робочих групах, формувати рекомендації щодо нормативних актів та адвокатувати зміни. Це відповідає логіці спільного врядування на місцевому рівні, влада формує формальні рішення, а молодіжні структури та ОГС забезпечують змістовну релевантність і легітимність.

На рівні конкретних локальних нормативних актів Луцька МТГ демонструє наявність щонайменше двох важливих типів документів, які формують нормативне середовище молодіжної політики, перше, це програмні рішення (наприклад, Програма реалізації молодіжної політики на 2024–2027 роки) та

друге, процедурні рішення, що забезпечують участь (наприклад, рішення виконкому про е-консультації). З точки зору управлінської логіки, програмні рішення задають «що» і «навіщо», тоді як процедурні – «як» і «з ким». Саме поєднання цих двох типів актів створює умови для реальної участі ОГС, без процедур участь залишається випадковою, а без програм – безпредметною.

Важливо також, що Луцька міська рада фіксує історію змін програмних документів, що дає можливість простежувати еволюцію політики. Наприклад, у «історії змін» до рішення про затвердження Програми реалізації молодіжної політики відображено подальші рішення про внесення змін у 2025 році та продовження дії програми до 2028 року. Така відкритість у частині документування змін важлива з огляду на контрольну функцію ОГС: громадський сектор може аналізувати, коли і як змінювався документ, ставити питання про причини змін, про відповідність змісту реальним потребам молоді та про ресурсне забезпечення. Це створює передумови для того, що молодіжна політика стає предметом не кулуарних домовленостей, а публічної дискусії.

Процедури громадських обговорень на практиці важливі ще й тому, що вони створюють формальну можливість для ОГС подавати пропозиції в письмовому вигляді та вимагати розгляду. У прикладах ЛМР зазначає конкретні канали подання пропозицій і строки, а також використання платформи e-dem як цифрового інструменту участі. Для молодіжних ОГС це означає потенційну можливість проводити більш системну адвокацію: готувати узгоджені пропозиції від кількох організацій, аргументувати їх даними (опитуваннями молоді, аналізом потреб, порівняннями з іншими громадами), подавати у встановлені строки та публічно комунікувати зміст пропозицій. Така стратегія підвищує шанс на врахування пропозицій, особливо якщо вони є конструктивними та узгодженими з бюджетними й управлінськими реаліями.

У контексті розробки нормативно-правових актів молодіжної політики важливим є поняття «якість» нормативного рішення. Якісне рішення – це не лише юридично правильний текст, але й документ, який має ясну мету, узгоджені завдання, реалістичні заходи, визначених відповідальних виконавців,

ресурси та індикатори оцінювання. Саме ОГС часто допомагають підвищити цю якість, вони «приземляють» рішення до реальності молодіжного середовища, пропонують інструменти, які працюють (молодіжні простори, менторські програми, волонтерські мережі, конкурси проєктів, тренінгові програми, неформальна освіта), а також наполягають на вимірюваності результатів. У цьому сенсі участь ОГС у формуванні програмного документа (як-от Програма 2024–2027) може розглядатися як соціальний аудит ще до ухвалення документа, громадськість допомагає уникнути прогалин і забезпечити узгодженість заходів із реальними потребами.

Ще один важливий аспект – інтеграція молодіжної політики у ширший контекст розвитку громади. Молодіжна політика не існує ізольовано, вона перетинається з освітньою, культурною, соціальною, економічною політиками громади. Тому ОГС у молодіжній сфері можуть виконувати інтеграційну функцію, пропонуючи рішення на перетині секторів (наприклад, партнерські проєкти з освітніми закладами, культурними інституціями, центрами зайнятості, соціальними службами). Саме такі перетини часто підсилюють ефект від програм, наприклад, молодіжний простір може бути не лише місцем дозвілля, а й центром неформальної освіти, кар’єрної орієнтації та психологічної підтримки. Для нормативного регулювання це означає потребу закладати у програмах міжсекторальні механізми співпраці та визначати відповідальних виконавців не лише в одному підрозділі.

Участь ОГС у нормотворенні має також важливий інституційний ефект для самої громади, вона формує культуру діалогу й партнерства, зменшує дистанцію між владою і мешканцями, підвищує довіру. Коли ЛМР посилається на процедури консультацій і створює інструменти е-демократії (як-от Положення про е-консультації), це можна інтерпретувати як частину політики відкритості та залучення. Для молодіжних ОГС це не лише формальність, це правова й процедурна опора, на яку можна спиратися, відстоюючи включення молоді та організацій у розробку документів.

Водночас участь ОГС має і свої обмеження, що потрібно академічно зафіксувати. По-перше, в більшості випадків участь має дорадчий характер, остаточне рішення ухвалює міська рада або виконком. По-друге, участь часто залежить від спроможності самих ОГС, не всі організації мають експертизу в нормотворенні, вміння читати проекти рішень, готувати правки або пропозиції. По-третє, іноді консультації можуть носити формальний характер, якщо немає реального механізму врахування пропозицій або зворотного зв'язку. У таких ситуаціях важливими стають інструменти моніторингу, ОГС можуть порівнювати подані пропозиції і фінальну редакцію документа, публічно комунікувати результати, ініціювати повторні консультації або адвокатувати зміни вже після ухвалення. Те, що Програма молодіжної політики Луцької МТГ має офіційно зафіксовані зміни у 2025 році, свідчить про принципову можливість таких корекцій.

Окремо слід зазначити, що участь ОГС у нормотворенні молодіжної політики може відбуватися і через спеціальні тематичні стратегічні документи. На сайті ЛМР присутні матеріали щодо стратегічних документів у молодіжній сфері до 2027 року, включаючи додатки, де описуються підходи до оцінки виконання відповідної стратегії [26]. Для ОГС стратегічні документи важливі тим, що вони задають більш довгий горизонт і дозволяють працювати з цільовими показниками та індикаторами. Участь громадського сектору в стратегічному плануванні традиційно є однією з найбільш ефективних форм участі, оскільки стратегія задає рамку для програм і бюджетів, а отже – має реальний вплив на політику.

Практичні механізми участі ОГС у нормотворенні молодіжної політики Луцької МТГ можна узагальнити в кілька типових сценаріїв. Перший сценарій – участь на етапі підготовки проекту, коли профільний департамент готує проект програми або рішення (як у випадку проекту Програми молодіжної політики 2024–2027, оприлюдненого як документ виконкому). Другий – участь під час публічних консультацій, подання письмових пропозицій, участь в обговореннях, використання електронних платформ. Третій – участь у реалізації, партнерські

проекти, заходи, програми, конкурси, інформаційні кампанії, де ОГС є співвиконавцями. Четвертий – моніторинг і ініціювання змін, адвокація корекцій програми, індикаторів, ресурсів; підтримка продовження програми (як продовження терміну до 2028 року) і внесення змін з урахуванням нових викликів. П'ятий – інституційна участь, через молодіжні представницькі структури, робочі групи, дорадчі органи, які формують і публічно презентують позиції молоді.

Якщо розглядати нормативно-правове забезпечення молодіжної політики як архітектуру, то участь ОГС – це елемент, що забезпечує її функціональність. Програма молодіжної політики визначає рамку, а Положення про е-консультації та використання платформи e-dem створюють канали зв'язку. Наявність процедурних і програмних документів робить участь більш передбачуваною, ОГС розуміють, куди й коли подавати пропозиції, як їх оформлювати і які інструменти використати для залучення молоді до обговорення. Це, у свою чергу, підвищує відповідальність і самих ОГС, участь у нормотворенні потребує компетентності, аргументів і готовності працювати з документами.

Отже, участь організацій громадянського суспільства у розробці нормативно-правового забезпечення молодіжної політики в Луцькій міській територіальній громаді має системний характер і проявляється як у змістовному впливі на програмні документи, так і в використанні процедур участі (консультацій, е-демократії, обговорень). Наявність затвердженої Програми реалізації молодіжної політики на 2024–2027 роки демонструє, що молодіжна політика в громаді оформлюється програмно-цільовим методом і може коригуватися в процесі реалізації. Водночас наявність локальних правил е-консультацій, а також практики використання платформи e-dem та посилення на постанову КМУ свідчать про інституційну готовність громади забезпечувати участь громадськості, що створює реальні можливості для ОГС впливати на нормотворчі процеси. Таким чином, участь ОГС у нормотворенні молодіжної політики в Луцькій МТГ можна оцінювати як важливий фактор підвищення якості місцевих нормативних рішень, їх соціальної релевантності та

демократичної легітимності, а також як основу для розвитку партнерської моделі «влада–молодь–громада» на локальному рівні.

## ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі магістра здійснено комплексне дослідження участі організацій громадянського суспільства у процесах формування та реалізації молодіжної політики на рівні територіальної громади. Проведений аналіз дозволив узагальнити теоретичні підходи, нормативно-правові засади та практичні механізми залучення громадських організацій і молоді до публічного управління в умовах децентралізації.

У ході дослідження встановлено, що молодіжна політика в сучасних умовах розглядається як міжсекторальна та партисипативна сфера публічної політики, у якій організації громадянського суспільства відіграють важливу роль посередників між молоддю та органами місцевого самоврядування. Теоретичні підходи до діяльності ОГС свідчать, що їх участь сприяє підвищенню якості управлінських рішень, врахуванню реальних потреб молоді та формуванню культури громадянської участі на місцевому рівні.

Аналіз нормативно-правового забезпечення молодіжної політики в Україні показав, що за останні роки було сформовано достатню законодавчу основу для розвитку молодіжної політики в громадах. Водночас ефективність реалізації цих норм значною мірою залежить від спроможності органів місцевого самоврядування та рівня залучення організацій громадянського суспільства до процесів планування, реалізації та моніторингу молодіжних програм.

Дослідження інституційного забезпечення молодіжної політики на прикладі Луцької міської територіальної громади засвідчило, що громада має розвинену систему інституцій участі молоді, зокрема Департамент молоді та спорту, Молодіжну раду, молодіжні центри та партнерські громадські організації. Їх діяльність створює умови для залучення молоді до прийняття рішень і реалізації ініціатив на місцевому рівні, однак потребує подальшого посилення в частині розширення повноважень, стабільного фінансування та підвищення управлінської спроможності.

Аналіз інструментів реалізації молодіжної політики в Луцькій МТГ дозволив встановити, що громада використовує комплексний підхід, поєднуючи нормативні, фінансові, інституційні, освітні, інфраструктурні, цифрові та партнерські механізми. Особливу роль відіграють програми підтримки молодіжних і громадських ініціатив, розвиток волонтерства, функціонування молодіжних центрів та впровадження цифрових інструментів комунікації з молоддю. Такий підхід загалом відповідає європейським стандартам молодіжної політики.

Діяльність Молодіжної ради при Луцькій міській раді розглянуто як один із ключових інструментів участі молоді та організацій громадянського суспільства у формуванні молодіжної політики. Установлено, що Молодіжна рада виступає майданчиком для діалогу між молоддю та владою, сприяє залученню молодих людей до обговорення стратегічних документів і програм. Разом з тим її потенціал може бути посилений шляхом чіткішого нормативного закріплення повноважень і системного залучення до процесів прийняття рішень.

Участь організацій громадянського суспільства у розробленні нормативно-правового забезпечення молодіжної політики в громаді сприяє підвищенню легітимності управлінських рішень, розширенню експертного потенціалу та формуванню партнерських відносин між владою і громадою. Досвід Луцької МТГ свідчить, що залучення ОГС до консультацій, робочих груп і обговорень дозволяє наблизити молодіжну політику до реальних потреб молоді.

Узагальнюючи результати дослідження, можна зробити висновок, що ефективна молодіжна політика на рівні територіальної громади можлива за умови поєднання чіткої нормативно-правової бази, інституціоналізованої участі молоді, активної взаємодії з організаціями громадянського суспільства та використання сучасних інструментів публічного управління. Луцька міська територіальна громада демонструє достатній рівень готовності до реалізації сучасної молодіжної політики, водночас має потенціал для подальшого вдосконалення шляхом розширення участі молоді, розвитку молодіжної інфраструктури та посилення партнерської взаємодії з громадським сектором.

## СПИСОК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАНЬ

1. Біла Д. О., Чикаренко І. А. Моделювання процесів удосконалення інституціонального забезпечення формування та реалізації державної молодіжної політики. *Публічне управління та місцеве самоврядування*. 2023. № 3. С. 50–56.
2. Бориславська О., Заверуха І., Захарченко Е. та ін. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України. Київ : ТОВ «Софія», 2012. 128 с. ISBN 978-966-8684-90-6.
3. Інструменти публічного управління у сфері молодіжної політики. URL: <https://www.youth-worker.org.ua/library/instrumenty-publichnogo-upravlinnya-u-sferi-molodizhnoyi-polityky/>
4. Бікулов Д. Т., Краснокутський О. В., Заїка О. В. Партнерська стратегія розвитку механізмів участі молоді у муніципальному управлінні. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Державне управління*. 2023. № 6. С. 183–189. DOI: 10.32782/TNU-2663-6468/2023.6/29.
5. Вознюк П. Ф. (та ін.). Розвиток взаємодії держави і громадянського суспільства в контексті європейського вибору України. URL: [https://niss.gov.ua/sites/default/files/2013-12/derzh\\_gromada-289cd.pdf](https://niss.gov.ua/sites/default/files/2013-12/derzh_gromada-289cd.pdf)
6. Найдич М. А. Інституціоналізація молодіжної політики України. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/153577159.pdf>
7. European Commission. Erasmus+ Programme Guide. URL: <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/programme-guide>
8. Про основні засади молодіжної політики : Закон України від 27.04.2021 № 1414-IX // База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1414-20>
9. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2145-19>

10. Конституція України : Конституція України; Верховна Рада України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

11. Колодій А. Ф. Громадянське суспільство і держава в процесі демократичної трансформації України. *Політичний менеджмент*. 2007. № 3. С. 14–26.

12. Кремень В. Г. Соціальна держава: філософсько-методологічні засади розвитку. *Філософська думка*. 2011. № 4. С. 5–17.

13. Крутій О. М. Публічна політика в Україні: механізми формування та реалізації. *Державне управління: теорія та практика*. 2015. № 2. С. 45–55.

14. Найдич М. А. Державна молодіжна політика в Україні: теоретико-методологічні засади формування та реалізації : монографія. Київ, 2012. 320 с.

15. Луцька міська рада. Про затвердження Стратегії реалізації молодіжної політики у Луцькій міській територіальній громаді до 2027 року та Стратегії розвитку молоді Луцької міської територіальної громади до 2027 року : рішення міської ради від 28.08.2024 № 62/91 URL: <https://www.lutskrada.gov.ua/documents/17237162983430610-pro-zatverdzhennya-strategii-realizatsii-molodizhnoi-politiki-u-lutskiy-miskiy-teritorialniy-gromadi-do-2027-roku-ta-strategii-rozvitku-molodi-lutskoi-miskoi-teritorialnoi-gromadi-do-2027-roku>

16. Луцька міська рада. Про затвердження Програми реалізації молодіжної політики у Луцькій міській територіальній громаді на 2024–2027 роки : рішення міської ради (оприлюднено 20.12.2023) URL: <https://www.lutskrada.gov.ua/documents/17018532603219069-pro-zatverdzhennya-programi-realizatsii-molodizhnoi-politiki-u-lutskiy-miskiy-teritorialniy-gromadi-na-20242027-roki>

17. Луцька міська рада. Стратегія розвитку Луцької міської територіальної громади до 2030 року. URL: <https://www.lutskrada.gov.ua/static/content/files/a/v5/6ctmbb5maw3gijjwx4e6wjyjjgd3v5a.pdf>

18. Луцька міська рада. Про затвердження Положення про департамент молоді та спорту Луцької міської ради : рішення міської ради. URL: <https://www.lutskrada.gov.ua/documents/16190748062484785-pro-zatverdzhennya-polozhennya-pro-departament-molodi-ta-sportu-lutskoi-miskoi-radi>

19. Луцька міська рада. Про затвердження Положення про департамент молоді та спорту Луцької міської ради : рішення міської ради від 28.04.2021 № 10/130. URL: <https://www.lutskrada.gov.ua/documents/16190748062484785-pro-zatverdzhennya-polozhennya-pro-departament-molodi-ta-sportu-lutskoi-miskoi-radi>

20. Луцька міська рада. Про затвердження Положення про Молодіжну раду Луцької міської територіальної громади : рішення міської ради від 25.09.2023 № 51/65. URL: <https://www.lutskrada.gov.ua/documents/16945921233153039-pro-zatverdzhennya-polozhennya-pro-molodizhnu-radu-lutskoi-miskoi-teritorialnoi-gromadi>

21. Луцька міська рада. Про затвердження Положення про Молодіжну раду при Луцькій міській раді в новій редакції : рішення міської ради від 31.01.2024 № 55/120. URL: <https://www.lutskrada.gov.ua/documents/16945921233153039-pro-zatverdzhennya-polozhennya-pro-molodizhnu-radu-lutskoi-miskoi-teritorialnoi-gromadi/history>

22. Луцька міська рада. Регламент Луцької міської ради : нормативний документ. Луцьк : Луцька міська рада. Стаття 64 «Молодіжна рада». <https://www.lutskrada.gov.ua/pages/stattia-64-molodizhna-rada>

23. Луцька міська рада. Молодіжна рада при Луцькій міській раді. Протокол засідання від 25.11.2024. Луцьк : Молодіжна рада при Луцькій міській раді, 25.11.2024. URL: <https://dsmslutskrada.gov.ua/molodizhna-rada-pry-lutskiy-miskiy-radi>

24. Луцька міська рада. Затвердили Положення про Молодіжну раду при Луцькій міській раді: публікація від 31.01.2024. URL: <https://www.lutskrada.gov.ua/publications/zatverdily-polozhennia-pro-molodizhnu-radu-pry-lutskii-miskii-radi>

25. Луцька міська рада. Про Положення про електронні консультації та опитування в місті Луцьку : рішення виконавчого комітету від 20.03.2019 № 172-1. URL: <https://www.lutskrada.gov.ua/documents/pro-polozhennia-pro-elektronni-konsultatsii-ta-opytuvannia-v-misti-lutsku>

26. Луцька міська рада. Виконання Плану заходів з реалізації Стратегії: URL: <https://www.lutskrada.gov.ua/static/content/files/o/ps/uep7dle4bj4r3mcyuppa3kelky725pso.pdf>

27. Національний інститут стратегічних досліджень. Децентралізація і формування політики регіонального розвитку в Україні : аналітична доповідь. URL: [https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-09/decentralizatsiya-i-formuvannya-polityky-regionalnogo-rozvytku-v-ukraini\\_0.pdf](https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-09/decentralizatsiya-i-formuvannya-polityky-regionalnogo-rozvytku-v-ukraini_0.pdf)

28. Гринчишин С. С. Механізми реалізації державної молодіжної політики. *Державне управління та регіони*. 2017. № 4. С. 1–6.

29. Молодіжна рада при Луцькій міській раді. Офіційна інформація/сторінка Департаменту молоді та спорту Луцької міської ради. URL: <https://www.lutskrada.gov.ua/departments/departament-simi-molodi-ta-sportu>

30. Про Національну молодіжну стратегію до 2030 року : Указ Президента України від 12.03.2021 № 94/2021. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/94/2021>

31. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики : постанова Кабінету Міністрів України від 03.11.2010 № 996 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/996-2010-%D0%BF>

32. Крипнюк О. В. Конституційні основи розвитку громадянського суспільства в Україні: досвід і перспективи. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2011. № 2. С. 15–20.

33. Гончарук Н. Партисипативна демократія та участь громадянського суспільства в процесах прийняття рішень. *Аспекти публічного управління*. 2023. № 1. С. 45–58. <https://aspects.org.ua/index.php/journal/article/view/1037>

34. Токвіль А. *Демократія в Америці* : пер. з фр. / пер. В. Кременя. Київ: Абрис, 2003. 768 с. ISBN 966-7804-27-3.
35. Циганин М. П. Залучення молоді до формування та реалізації молодіжної політики на місцевому рівні в умовах війни. *Демократичне врядування*. 2023. Т. 2 (32). С. 157–171.
36. Яременко О. О. (ред.), Балакірева О. М. Молодь України у дзеркалі соціології. Київ : Український інститут соціальних досліджень, 2001. 210 с.
37. Anheier H. K. *Nonprofit Organizations: Theory, Management, Policy*. London : Routledge, 2004. 497 p.
38. Bache I., Flinders M. (eds.) *Multi-Level Governance*. Oxford : Oxford University Press, 2004. 204 p.
39. Checkoway B. Youth Participation // *Community Development Journal*. 2011. Vol. 46, Issue 2. P. 205–212.
40. Council of Europe. Charter on Education for Democratic Citizenship and Human Rights Education : CM/Rec(2010)7 . URL: <https://rm.coe.int/16803034e5>
41. Council of Europe. Revised European Charter on the Participation of Young People in Local and Regional Life. URL: <https://rm.coe.int/168071b4d6>
42. Council of Europe. Council of Europe Youth Work Portfolio. URL: <https://rm.coe.int/1680699d85>
43. Council of Europe. Youth work in the spotlight. Strasbourg : Council of Europe Publishing, 2020. URL: <https://book.coe.int/en/youth-other-publications/8140-youth-work-in-the-spotlight.html>
44. Diamond L. *Developing Democracy: Toward Consolidation*. Baltimore : Johns Hopkins University Press, 1999.
45. Edwards M. *Civil Society*. Cambridge : Polity Press, 2009.
46. Edwards M., Foley M. *Civil Society and Social Capital*. The Encyclopedia of Politics. London : Routledge, 2005.
47. European Union. EU Youth Strategy 2019–2027. URL: [https://youth.europa.eu/strategy\\_en](https://youth.europa.eu/strategy_en)

48. Goodin R. E. (ed.). *The Oxford Handbook of Political Science*. Oxford : Oxford University Press, 2011.
49. Habermas J. *The Theory of Communicative Action*. Vol. 1: Reason and the Rationalization of Society. Boston : Beacon Press, 1984; Vol. 2: Lifeworld and System: A Critique of Functionalist Reason. Boston : Beacon Press, 1987.
50. Hart R. A. *Children's Participation: The Theory and Practice of Involving Young Citizens in Community Development and Environmental Care*. New York : UNICEF, 1992.
51. Khanyk Y.-B. Index of sustainability of civil society organizations in transition countries // Collection of Scientific Papers «ΛΟΓΟΣ» . 2022. DOI: 10.36074/logos-11.11.2022.07. URL: <https://archive.logos-science.com/index.php/conference-proceedings/article/view/415>
52. Moore M. H. *Creating Public Value: Strategic Management in Government*. Cambridge, MA : Harvard University Press, 1995.
53. OECD. Recommendation of the Council on Open Government. 2017. URL: <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0438>
54. Osborne Stephen P. (ed.) *The New Public Governance? Emerging Perspectives on the Theory and Practice of Public Administration*. London : Routledge, 2006. 440 p.
55. Putnam R. D. *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York : Simon & Schuster, 2000 541 p.
56. Salamon L. M. The Rise of the Nonprofit Sector. *Foreign Affairs*. 1994. Vol. 73, No. 4. P. 109–122.
57. UNDP. Impact of War on Youth in Ukraine. 2025. URL: [https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2025-01/undp-impactofwaronyouthinukraineen\\_v05.pdf](https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2025-01/undp-impactofwaronyouthinukraineen_v05.pdf)